

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2011 - ΕΤΟΣ Δ' - ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 14 - ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ 2011

Ένας από τους βασικούς στόχους της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ημαθίας είναι να παρουσιάσει δράσεις και εκδηλώσεις που αφορούν στην τοπική ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου. Με το Α' Επιστημονικό Συνέδριο για την Ημαθία – Ιστορία - Αρχαιολογία – Τέχνη - Λαογραφία που πραγματοποιήθηκε το 2010 (29 Σεπτεμβρίου έως 3 Οκτωβρίου) και με τη συμμετοχή σε αυτό ερευνητών και επιστημόνων με πρωτότυπες ανακοινώσεις υλοποιήθηκε ένα από τα βασικά οράματα της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Παράλληλα δόθηκε το εναρκτήριο λάκτισμα για τη συνέχιση ανάλογων δράσεων που θα ενεργοποιούν τους ερευνητές της τοπικής ιστορίας και θα τους δίνουν τη δυνατότητα να κοινοποιούν τα πορίσματα των ερευνών τους, έτσι ώστε να ενημερώνεται ο εντόπιος πληθυσμός και να εγείρονται νέα ερωτήματα ταυτόχρονα με τη διεύρυνση των γνωστικών τους οριζώντων.

Εμμένοντας στους στόχους της και εκυνηγώντας τα όνειρά της, η εταιρεία επιδιώκει να συνεχίσει τη σειρά δράσεων σχετικών με θέματα τοπικής ιστορίας. Έτσι, για το 2011 αποφασίστηκε να υλοποιηθούν μια σειρά εκδηλώσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν επιστημονικές, πολιτιστικές – λαογραφικές και άλλες δράσεις και εντάσσονται στην *Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού* (26 Σεπτεμβρίου – 2 Οκτωβρίου 2011), μια εβδομάδα αφιερωμένη

στην ιστορία και τον πολιτισμό της πόλης και της ευρύτερης περιοχής μας.

Σημαντικότερη όλων είναι η πρώτη, μιας σειράς, Επιστημονικών Ημερίδων με τίτλο *Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα (1890-1910) – Στο λυκόφως της Οθωμανικής περιόδου*. Η συγκεκριμένη περίοδος είναι ιδιαίτερα σημαντική για την επαρχία της Βέροιας, καθώς επρόκειτο για το τέλος μιας περιόδου, της Οθωμανικής και την προετοιμασία ένταξης της περιοχής στο Ελληνικό Κράτος. Ιδιαίτερα σημαντικά

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

*ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ
20ου ΑΙΩΝΑ (1890-1910)*

*"Στο λυκόφως της
Οθωμανικής Περιόδου"*

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - σελ. 10
ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ - σελ. 12

Τα «Χρονικά»
αλλάζουν μορφή
σελ. 2

Η εκπαίδευση στη Βέροια
κατά τον 19ο και τις αρχές
του 20ου αιώνα
της **Αικ. Παπαγεωργίου**
σελ. 4

*Εκπαιδευτικά προγράμματα
της Ε.Μ.Ι.Π.Η.*
της **Ολ. Μπέτσα**
σελ. 5

*Γηδές: Νεότερες πληροφορίες
για την ίδρυση του οικισμού*
των **δ. Αθ. Βουδούρη και**
Αντ. Γκαλίτσιου
σελ. 15

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

δ. Αθανασίου Βουδούρη
Ο Βεροιώτης ιερομόναχος
Μελέτιος Κωνσταμονίτης και
η περιοδεία του στη Ρωσία
(1862 – 1869)
σελ. 18

ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ &

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Τμήμα Λαογραφίας της
Κ.Ε.Π.Α. Δήμου Βέροιας
σελ. 19

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

• Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της «Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας» μπορούν να επικοινωνούν στα τηλέφωνα: **6946.901.531, 6972.549.557**

• Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστολών, σχολίων, προτάσεων, παρατηρήσεων κ.α. για δημοσίευση στα «ΧΡΟΝΙΚΑ», γίνεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρονική διεύθυνση **«xronika_emipi@yahoo.gr»**

με την ένδειξη: Για τα «Χρονικά» (Τα άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 5 σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος γραμματοσειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή άρθρα με επιστημονικό υπόβαθρο θα πρέπει να συνοδεύονται από παραπομπές και ενδεικτική βιβλιογραφία).

• Η έκδοση των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ» στηρίζεται αποκλειστικά σε συνδρομές μελών και φίλων της Ε.Μ.Ι.Π.Η., για τον λόγο αυτό, ζητούμε την οικονομική υποστήριξή σας. Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα από τις σελίδες των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ», καθώς και για τις χορηγίες σας υπέρ της έκδοσης του εντύπου, καλέστε στο **6946.901.531**

• Ο τραπεζικός λογαριασμός της Εταιρείας, όπου ο καθένας μπορεί να καταθέτει τις προσφορές του, είναι: **Eurobank 0026-0077-10-0101737618**

Τα «Χρονικά» αλλάζουν μορφή

Τα «Χρονικά» διανύουν το τέταρτο έτος κυκλοφορίας και μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα από την έναρξη της κυκλοφορίας επιτεύχθηκαν πολλά. Δημοσιεύτηκαν άρθρα σχετικά με διάφορα θέματα της τοπικής μας ιστορίας, παρουσιάστηκαν προσωπικότητες της Ημαθίας, προβλήθηκαν πολιτιστικοί φορείς καθώς επίσης και αρκετά βιβλία που σχετίζονται με την ιστορία και το πολιτισμό της περιοχής μας.

Σκοπός της Ε.Μ.Ι.Π.Η. όλο αυτό το διάστημα ήταν να προβάλλει θέματα ιστορίας και πολιτισμού μέσα από ένα έντυπο προσιτό στο κοινό, ενώ παράλληλα αυτό θα λειτουργούσε και ως όργανο της Εταιρείας μέσα από το οποίο θα προβάλλονταν οι πολλές και ποικίλες δράσεις της. Για το λόγο αυτό και αποφάσισε να προχωρήσει στη δημιουργία του τριμηνιαίου περιοδικού με τον τίτλο «Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας», το οποίο με απόφαση του Δ.Σ. διανέμεται δωρεάν.

Ο στόχος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. επιτεύχθηκε, το έντυπο «Χρονικά», έγινε γνωστό και εξυπηρέτησε τους σκοπούς της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Ως Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. θέλοντας να συμβάλουμε στην περαιτέρω ανάπτυξη του εντύπου και της κυκλοφορίας του αποφασίσαμε την αναδημιουργία του εντύπου.

Στο πλαίσιο της απόφασης ορίσαμε, τα «Χρονικά», από το πρώτο φύλλο του 2012 να:

1) Παραμείνουν περιοδική έκδοση της Ε.Μ.Ι.Π.Η., τετραμηνιαίας συχνότητας, η οποία θα φιλοξενεί άρθρα που αφορούν την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό της Ημαθίας καθώς και οτιδήποτε συμβάλει στην προώθηση των σκοπών της Εταιρείας.

2) Γίνουν πιο εύχρηστα αλλάζοντας σχήμα και κυκλοφορώντας σε μικρότερη διάσταση (20X30).

3) Σταδιακά να προστεθούν νέες μόνιμες στήλες στα περιεχόμενα του.

4) Τέλος το Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. αποφάσισε να διακόψει τη δωρεάν κυκλοφορία του εντύπου, λόγω του υψηλού κόστους εκτύπωσης και των χαμηλών εσόδων της Εταιρείας. Από τις αρχές του 2012 τα «Χρονικά» μετατρέπονται σε συνδρομητικό περιοδικό το οποίο κατά κύριο λόγο θα αποστέλλεται στους συνδρομητές, ενώ θα προβλέπεται και η εκτύπωση ορισμένων αντιτύπων τα οποία θα διατίθενται από κεντρικά καταστήματα της Βέροιας.

Καλούμε όλους όσους στήριξαν τα «Χρονικά» στη διάρκεια αυτής της τετραετίας και όλους όσους γνώρισαν πραγματικό όφελος από τα φιλοξενούμενα σε αυτά άρθρα να ενταχθούν στον κατάλογο συνδρομητών των «Χρονικών», στηρίζοντας με τον τρόπο αυτό και το έντυπο αλλά και την Ε.Μ.Ι.Π.Η. γενικότερα.

Με την ελπίδα ότι θα ανταποκριθείτε και σε αυτό το κάλεσμα της Ε.Μ.Ι.Π.Η. συνεχίζουμε την πορεία στην οποία ξεκινήσαμε...

Πληροφορίες για το νέο έντυπο

Κυκλοφορία τεύχους: Μάιος, Σεπτέμβριος, Ιανουάριος (το εκάστοτε τεύχος θα κυκλοφορεί εντός του πρώτου 20ημέρου του μήνα που αναφέρεται).

Τιμή τεύχους: 5 ευρώ.

Ετήσια συνδρομή: 15 Ευρώ.

Συνδρομή Υπηρεσιών και Οργανισμών: 50 Ευρώ.

Δηλώσεις Συνδρομητών: E-mail: **emipi@gmail.com, xronika_emipi@yahoo.gr** και στα τηλέφωνα: 6944057953, 6946901531.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Ιδρυτής

δ. Αθανάσιος Βουδούρης

Εκδότης

Εμμανουήλ Ευνάδας
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθυντής

Ολυμπία Μπέτσα
(Πρόεδρος Επιτροπής "Χρονικών")

Αρχισυνταξία -

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση
Νικόλαος Βουδούρης

Επιτροπή των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

Ολυμπία Μπέτσα

Χαίδω Τζήκα - Μπατσαρά

Νικόλαος Βουδούρης

Ιωάννα Ζιώγα

Αναστασία Ταναμπάση

Εκτύπωση

Ν.Καραμανλίδης & ΣΙΑ Ο.Ε.

Ν.Νικομήδεια Ημαθίας 23310 90234, 90339

Γραφεία

Α.Δ. Φυτείας Δοβρά Τ.Θ. 149, Τ.Κ. 59100

τηλ: 6946.901.531 - 6942.982.745

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή ακέραιων κειμένων, αρκεί να αναφέρεται η πηγή

Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν μόνο την άποψη του συντάκτη του κειμένου

ΤΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

δ. Αθανασίου Βουδούρη

«Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 - 1869)»

Κυκλοφόρησε από την Ε.Μ.Ι.Π.Η., στην εκδοτική σειρά «Τηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας», η μελέτη του δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, με τίτλο «Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 - 1869)».

Το έργο αποτελείται από 260 σελίδες και πραγματεύεται ζητήματα της ζωής και δράσης του μεγάλου αυτού ευεργέτη της Βέροιας και της μονής Κωνσταμονίτου του Αγίου Όρους. Περιλαμβάνει πλούσιο αρχαικό υλικό, σχεδιαγράμματα, πίνακες, ευρετήρια και εικόνες.

Επίσης, στο παράρτημα της μελέτης αναδημοσιεύεται ύστερα από 130 περίπου χρόνια το βιβλίο του ιερομόναχου Μελετίου με τίτλο «Περιήγησις Μελετίου Κωνσταμονίτου εις Ρωσσίαν από του έτους 1862 - 1869»

το οποίο εκδόθηκε για πρώτη και μοναδική φορά στην Αθήνα, κατά το έτος 1882.

Διατίθεται από την Ε.Μ.Ι.Π.Η., από επιλεγμένα βιβλιοπωλεία και κατόπιν παραγγελίας στο τηλ. 6946.901.531, στην τιμή των 15 ευρώ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1

κεφάλαια στην ιστορία της περιόδου είναι οι ξένες προπαγάνδες, ο Μακεδονικός Αγώνας, η διοικητική οργάνωση των κοινοτήτων, καθώς επίσης και η προσπάθεια διαμόρφωσης εθνικής συνείδησης μέσα από τη σχολική διαδικασία κ.τ.λ.).

Στην Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού εκτός από την παραπάνω Επιστημονική Ημερίδα περιλαμβάνεται εκδήλωση απευθυνόμενη στους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με τίτλο *Τοπική Ιστορία και Εκπαίδευση*, η οποία διοργανώνεται σε συνεργασία με τις δύο διευθύνσεις του νομού μας, καθώς επίσης και η παρουσίαση του εκδοτικού έργου της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Τέλος, η Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού ολοκληρώνεται με τη λαογραφική παράσταση *Από τη Βέροια του χθες* την οποία ετοίμασε και θα παρουσιάσει το τμήμα Λαογραφίας της Κ.Ε.Π.Α. Δ. Βέροιας. Ευχαριστίες οφείλονται στο Δ. Βέροιας και προσωπικά στη Δήμαρχο κα. Χαρούλα Ουσουλτζόγλου καθώς επίσης και στο διευθυντή της Κ.Ε.Π.Α. κ. Ιωάννη Καμπούρη και στους συνεργάτες τους για τη βοήθεια που μας παρείχαν.

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ: ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ

1. Στα «Μελετήματα Ημαθίας» δημοσιεύονται πρωτότυπες μελέτες για την αρχαιολογία, ιστορία, λαογραφία και γλωσσολογία, στην ελληνική γλώσσα.
2. Οι προς δημοσίευση μελέτες θα πρέπει να βασίζονται σε πρωτογενές αδημοσίευτο υλικό, εμπλουτισμένες με ανάλογη βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Δεν παρέχεται η δυνατότητα αναδημοσίευσης αυτούσιων παλαιότερων μελετών, οι οποίες έχουν δημοσιευτεί στην ελληνική γλώσσα σε άλλα έντυπα ή περιοδικά.
3. Παρέχεται η δυνατότητα δημοσίευσης μελετών (παράλληλα πάντοτε με την ελληνική) και σε μετάφραση σε μία από τις εξής γλώσσες: Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική. Κατ' εξαίρεση γίνονται δεκτές και μελέτες δημοσιευμένες σε ξένη γλώσσα, μεταφρασμένες στην ελληνική, όταν αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ημαθία και την Μακεδονία.
4. Τα θέματα των μελετών που αποστέλλονται προς δημοσίευση, θα πρέπει να σχετίζονται αποκλειστικά με τους εξής τομείς και τις διάφορες παραμέτρους τους: αρχαιολογία, ιστορία, λαογραφία, γλωσσολογία.
5. Η θεματική των μελετών θα πρέπει να αφορά γεωγραφικά τη Μακεδονία, με ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα της Ημαθίας. Σχετικές θεωρούνται και μελέτες που σχετίζονται με τη ζωή και τη δράση κατοίκων της Ημαθίας και της Μακεδονίας και σε άλλες περιοχές (π.χ. Βαλκανική, Ευρώπη, Μ. Ασία, Αφρική κ.λ.π.).
6. Οι μελέτες δημοσιεύονται στο μονοτονικό σύστημα. Παρέχεται η δυνατότητα παράθεσης πηγών, αποσπασμάτων κ.λ.π. και στο πολυτονικό.
7. Κάθε μελέτη θα πρέπει να συνοδεύεται από σύντομη περίληψη (όχι μεγαλύτερη από το 1/3 της μελέτης) σε μία από τις εξής γλώσσες: Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική.
8. Ο μέγιστος αριθμός των σελίδων των προς δημοσίευση μελετών, καθορίζεται στις 70 σελίδες.
9. Οι προς δημοσίευση μελέτες θα πρέπει να υποβάλλονται απαραίτητα σε ηλεκτρονική μορφή και εκτυπωμένες, στην ταχυδρομική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Ηλεκτρονικά, θα πρέπει επίσης, να αποστέλλονται οι εικόνες, χάρτες κ.λ.π. που συνοδεύουν τον κείμενο, μαζί με τους σχετικούς υπότιτλους (λεζάντες). Το σχετικό οπτικό υλικό θα δημοσιεύεται στο τέλος κάθε μελέτης.

Κυκλοφορούν

από την Ε.Μ.Ι.Π.Η.

ο 1ος και 2ος Τόμος του
Επιστημονικού Περιοδικού

Μελετήματα Ημαθίας

Περιλαμβάνουν
επιστημονικές μελέτες

σχετικές με την ιστορία και τον πολιτισμό της
Ημαθίας.

Σημεία διανομής (Βέροια)

- * Βιβλιοπωλείο «Πυρινός» Βενιζέλου 50
- * Βιβλιοπωλείο «Επίκαιρο» Βενιζέλου 36
- * Βιβλιοπωλείο «Συν(+)Είδηση» Μητροπόλεως 9
- * Ταχυδρομικά με αντικαταβολή + έξοδα αποστολής

Τιμή πώλησης: 25 ευρώ

Βεροιώτικα Σημειώματα Αποκλειστικά από την Ε.Μ.Ι.Π.Η. το νέο βιβλίο του Π. Πυρινού

ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ:

- ✓ Βιβλιοπωλείο "Πυρινός"
- ✓ Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο"
- ✓ "Βιβλιοθήκη του Ναυτίλου" (Αθήνα)
- ✓ Ταχυδρομικά, με αντικαταβολή (+ έξοδα αποστολής)

Τιμή: 10 ευρώ

DVD της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

για τον
Μακεδονικό
Αγώνα

Διατίθεται
από το
Βιβλιοπωλείο
"Επίκαιρο"

(Βενιζέλου 36 - Βέροια)

Τιμή: 5 ευρώ

Τα

ΧΡΟΝΙΚΑ

θα τα βρείτε...

ΒΕΡΟΙΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας (Ελλης 8)
Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο" (Βενιζέλου 36)
Βιβλιοπωλείο "Πυρινός" (Βενιζέλου 50)
Βιβλιοπωλείο "Πολύγραμμα" (Κεντρικής 5)

ΝΑΟΥΣΑ

Ευξείνιος Λέσχη Ποντίων Νάουσας (Χατζηγηρηγοριάδη 30)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Βιβλιοπωλείο Libro (Βετσοπούλου 32)

ΑΘΗΝΑ

"Βιβλιοθήκη του Ναυτίλου" (Χαρ. Τρικούπη 28)

...και στην
ηλεκτρονική διεύθυνση

**emiph.
blogspot.
com**

Κανόνες δημοσίευσης της σειράς εκδόσεων "Πηγές και μελέτες ιστορίας και πολιτισμού"

Σειρά Εκδόσεων Τοπικής Ιστορίας, Αρχαιολογίας, Λαογραφίας και Πολιτισμού

Α' Η Ιδέα και η απόφαση

Η «Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας» (Ε.Μ.Ι.Π.Η.) αποφάσισε να προβεί στη δημιουργία σειράς εκδόσεων με τίτλο «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας», στην οποία θα δημοσιεύονται διδακτορικές διατριβές, μεταπτυχιακές (ή και πτυχιακές) εργασίες και μονογραφίες, οι οποίες αφορούν ζητήματα ιστορίας, αρχαιολογίας και λαογραφίας της Ημαθίας και της ευρύτερης περιοχής, από την αρχαιότητα μέχρι και τη σύγχρονη εποχή. Στη σειρά θα δημοσιεύονται, επίσης, μεταφράσεις (στα ελληνικά) έργων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιοχή.

Σκοπός της παραπάνω πρωτοβουλίας, η οποία αποτελεί καταστατικό στόχο της Ε.Μ.Ι.Π.Η., είναι αφενός η περαιτέρω συμβολή στον τομέα προώθησης και αξιοποίησης των ερευνητικών δεδομένων και πορισμάτων (σε επιστημονικό επίπεδο) και αφετέρου η παροχή της δυνατότητας πρόσβασης στο παραπάνω υλικό σε όσο το δυνατό περισσότερους αναγνώστες και φίλους της ιστορίας.

Β' Ποιες εργασίες και μελέτες μπορούν να συμπεριληφθούν στη σειρά

1) Απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη στη σειρά μελετών ή εργασιών οι οποίες αφορούν την Ημαθία και τη γύρω περιοχή αποτελεί ο προηγούμενος έλεγχος και η σχετική πιστοποίηση του επιστημονικού υπόβαθρου των εργασιών από ακαδημαϊκούς καθηγητές και πανεπιστημιακά ιδρύματα, γεγονός που πιστοποιείται με την απόκτηση σχετικού τίτλου ειδίκευσης (μεταπτυχιακού ή διδακτορικού επιπέδου), αντίγραφο του οποίου θα πρέπει να συνυποβάλλεται στην Ε.Μ.Ι.Π.Η. μαζί με το κείμενο και το συνοδευτικό υλικό των εργασιών, σε ηλεκτρονική μορφή.

2) Στην περίπτωση υποβολής προς δημοσίευση πτυχιικών εργασιών απαιτείται η προσκόμιση βεβαίωσης ακαδημαϊκού τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (υπογεγραμμένου από τον καθηγητή και σφραγισμένου από τη Σχολή), ο οποίος θα πιστοποιεί ότι η συγκεκριμένη εργασία έχει υποβληθεί και εγκριθεί ως πτυχιακή εργασία.

3) Σε περιπτώσεις υποβολής προς δημοσίευση μονογραφιών (ή και συλλογικών εργασιών) λαμβάνονται υπόψη αφενός οι σπουδές και τα ακαδημαϊκά διαπιστευτήρια των συντακτών και αφετέρου εξετάζεται το κατά πόσο οι μελέτες αυτές προωθούν σημαντικά ζητήματα της ιστορίας, αρχαιολογίας, λαογραφίας κ.λ.π. της Ημαθίας.

Γ' Προϋποθέσεις και κανόνες δημοσίευσης

Οι προς δημοσίευση μελέτες και εργασίες θα πρέπει να πληρούν προϋποθέσεις πρωτοτυπίας και ουσιαστικής συμβολής στην έρευνα των προαναφερόμενων παραμέτρων που σχετίζονται με την Ημαθία. Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. διατηρεί το δικαίωμα να επανυποβάλει μελέτες και εργασίες σε ακαδημαϊκούς κριτές, ακόμη και σε περιπτώσεις που αυτές έχουν προηγουμένως λάβει σχετική έγκριση από τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ως προς τη μορφή του κειμένου και των υποσημειώσεων των προς δημοσίευση μελετών ακολουθείται αυτή που ισχύει και για το επιστημονικό περιοδικό της Ε.Μ.Ι.Π.Η. «Μελετήματα Ημαθίας». (Βλ. <http://emiph.blogspot.com>)

Δ' Εκδοτικά και πνευματικά δικαιώματα

1. Τα πνευματικά δικαιώματα της έκδοσης και διακίνησης των μελετών και εργασιών ανήκουν εξολοκλήρου στην Ε.Μ.Ι.Π.Η., η οποία προς τον σκοπό αυτό αναπτύσσει συνεργασίες με διάφορους εκδοτικούς οίκους, ανάλογα με τα συμφέροντα και τις ανάγκες της.

2. Οι συγγραφείς εξακολουθούν να διατηρούν τα πνευματικά δικαιώματά τους επί του κειμένου, καθώς και το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τις εργασίες τους (στην ελληνική ή σε οποιαδήποτε ακόμη γλώσσα), με οποιονδήποτε τρόπο αυτοί κρίνουν, με εξαίρεση την εκδοτική μορφή που θα λάβει η εργασία τους από την Ε.Μ.Ι.Π.Η., κατόπιν συνεννόησης μαζί της.

3. Το κόστος της έκδοσης και κυκλοφορίας των εργασιών επιβαρύνει την Ε.Μ.Ι.Π.Η., η οποία, στην περίπτωση αυτή, δεν αναλαμβάνει καμιά υποχρέωση έναντι του συγγραφέα. Τυχόν προτάσεις συμμετοχής του συγγραφέα στο κόστος έκδοσης αξιολογούνται αναλόγως.

4. Σε περίπτωση που ο συγγραφέας έχει ιδιαίτερες απαιτήσεις όσον αφορά την έκδοση, προηγείται συνεννόηση με τη διοίκηση της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

5. Τα τυχόν έσοδα που θα προκύψουν από τις εκδόσεις θα πιστώνονται στο ταμείο της Εταιρείας.

6. Της οριστικής συμφωνίας μεταξύ των δύο μερών, προηγείται υπογραφή σύμβασης συνεργασίας.

Ε' Προτεραιότητα εκδόσεων

Σχετικά με την προτεραιότητα έκδοσης εργασιών οι οποίες έχει αποφασιστεί να ενταχθούν στη σειρά «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας» δεν εφαρμόζεται από την Εταιρεία συγκεκριμένη πολιτική, αλλά αυτή προσαρμόζεται στους εκάστοτε στόχους και τις ανάγκες της Εταιρείας.

Σε περιπτώσεις που μέρος της έκδοσης μπορεί να καλυφθεί από τους συγγραφείς, το οποίο αφορά τα έξοδα σελιδοποίησης, μακετών, εξώφυλλου και διάφορα άλλα λειτουργικά έξοδα, τότε αυτόματα η έκδοση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Στ' Τρόπος υποβολής αιτήσεων

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υποβάλουν αίτηση για ένταξη εργασιών τους στη σειρά «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας» στην ταχυδρομική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. καταθέτοντας παράλληλα ένα έντυπο αντίγραφο των εργασιών του μαζί με τα σχετικά πιστοποιητικά για τα οποία έγινε λόγος παραπάνω. Για τις περιπτώσεις των μονογραφιών αρκεί η αίτηση και ένα αντίγραφο της μελέτης.

Ζ' Επικοινωνία – Υπεύθυνοι σειράς

Υπεύθυνοι της σειράς «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας» ορίζονται από μέρους της Ε.Μ.Ι.Π.Η. οι Αθανάσιος Βουδούρης (τηλ. 00357-99172230, 6972549557) και Εμμανουήλ Ξυνάδας (6946901531), οι οποίοι αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση των ζητημάτων που σχετίζονται με την αξιολόγηση, την έγκριση, την έκδοση και την προώθηση των εκδόσεων. Οι τελικές αποφάσεις που σχετίζονται με κάθε έκδοση ξεχωριστά λαμβάνονται αποκλειστικά και μόνο από το Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η., το οποίο είναι στην ουσία υπεύθυνο και υπόλογο για οποιαδήποτε δράση της Εταιρείας.

Η' Υποχρεώσεις των συγγραφέων

1. Οι συγγραφείς υποχρεούνται να μεριμνούν για την κατά το δυνατό πληρέστερη τεκμηρίωση των εργασιών τους, την αξιοποίηση των διαθέσιμων πηγών και την σχετική βιβλιογραφική ενημέρωση (με βάση την εξελισσόμενη βιβλιογραφική παραγωγή). Υποχρεούνται, επίσης, να συντάσσουν **απαραίτητα** αλφαβητικό πίνακα ονομάτων (αν επιθυμούν και πραγμάτων), χωρίς την αναγραφή (αρχικά) των σελίδων στις οποίες αυτά εντοπίζονται, κάτι το οποίο ενδέχεται να κληθεί ο συγγραφέας να συμπληρώσει μετά από την τελική σελιδοποίηση της εργασίας - μελέτης. Οι συγγραφείς οφείλουν ακόμη να συντάσσουν πίνακες περιεχομένων και βραχυγραφιών, καθώς και πίνακα πηγών και βιβλιογραφίας. Ο ορθογραφικός, συντακτικός και φιλολογικός έλεγχος των εργασιών επαφίεται στην αποκλειστική μέριμνα των συγγραφέων. Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. διατηρεί το δικαίωμα ανάθεσης των εργασιών σε άτομα που μπορούν να αναλάβουν την φιλολογική επιμέλεια του κειμένου και να προβεί σε σχετικές διορθωτικές επεμβάσεις, σε περιπτώσεις που παρατηρηθούν έντονα λάθη.

2. Οι συγγραφείς οφείλουν να καταθέτουν την εργασία τους σε αρχείο τύπου word έτσι όπως ακριβώς πρόκειται να εκδοθεί, καθώς επίσης και έναν φάκελο με το φωτογραφικό υλικό σκαναρισμένο σε υψηλή ανάλυση (300 dpi).

3. Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. διατηρεί το δικαίωμα επανασελιδοποίησης του έργου ανάλογα με τις τεχνικές ανάγκες.

4. Όταν το έργο είναι έτοιμο και πριν εκτυπωθεί τελικά, δίδεται ένα αντίγραφο στο συγγραφέα για έλεγχο.

Εκπαιδευτικά προγράμματα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Της Ολυμπίας Μπέτσα, Γραμματέα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Μια από τις νέες επιδιώξεις της εταιρείας είναι να επεκτείνει τους στόχους της και να προσανατολιστεί πέρα από την έρευνα και σε θέματα διδακτικής και επικοινωνίας με τη μαθητιώσα νεολαία της πόλης. Έτσι, έγινε μια απόπειρα να γνωριστούμε με τους νέους και πολλά υποσχόμενους μαθητές μέσα στα πλαίσια των καλοκαιρινών εργαστηρίων της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης «Ο κόσμος... Μέσα και Έξω». Πιο συγκεκριμένα η εταιρεία σε συνεργασία με τη Δημόσια Βιβλιοθήκη υλοποίησε δύο εκπαιδευτικά προγράμματα - συναντήσεις μέσα στο καλοκαίρι του 2011.

Την Τετάρτη 13 Ιουλίου 2011 παρουσιάστηκε στη βιβλιοθήκη από την κ. Ολυμπία Μπέτσα, γραμματέα της Ε.Μ.Ι.Π.Η., το πρόγραμμα *Γνωρίζω τον τόπο μου - Ημαθία Ερατεινή* που περιελάμβανε μια παρουσίαση της ιστορίας της Ημαθίας κατά την αρχαιότητα με έμφαση σε σημαντικές προσωπικότητες που σηματοδότησαν την ιστορία της περιοχής (Περδίκκας), του ευρύτερου Ελλαδικού χώρου (Φίλιππος) και την παγκόσμια ιστορία (Μέγας Αλέξανδρος). Στη συνέχεια ο κ. Δημήτρης Καρασάββας, δημοσιογράφος - ιστορικός ερευνητής και συνεργάτης της εταιρείας, αναφέρθηκε στη δυναστεία των Αντιγονιδών μέχρι και την κατάληψη της περιοχής από τους Ρωμαίους.

Τέλος, τα παιδιά επιδόθηκαν σε δραστηριότητες σχετικές με τα θέματα που παρακολούθησαν, όπως ζωγραφικές αναπαραστάσεις, λογοτεχνικές αποτυπώσεις της ιστορίας κ.α.

Την Τρίτη 19 Ιουλίου 2011 ο κ. Αντώνης Γκαλίτσος, αναπληρωματικό μέλος του Δ.Σ., και ο κ. Μανώλης Ευνάδας, πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η., παρουσίασαν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που αφορούσε στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή Βέροια. Πιο συγκεκριμένα, μετά από εισήγηση του Αντώνη Γκαλίτσου σε σχέση με την περίοδο αυτή, τα παιδιά γνώρισαν την πόλη μέσα από το ενδιαφέρον παιχνίδι «Βεροιοπόλις». Ακολούθησε επίδειξη τεχνικών ενασχόλησης με βυζαντινές τέχνες (Αγιογραφία, Ψηφιδωτό, Ευλογητική) από το Σύλλογο Αγιογράφων Βέροιας και πιο συγκεκριμένα από τους κ. Δημήτρη Χρυσικόπουλο, Δημήτρη και Αλέξη Τζουβάρα.

Ευελπιστούμε στο μέλλον να συνεχιστούν και να διευρυνθούν οι θεματικές και οι χρονικές περιόδους των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς από τη σύντομη πρώτη επαφή διαπιστώσαμε ότι τα παιδιά είναι οι πλέον κατάλληλοι φορείς πολιτισμού και αποτελούν τους συνεχιστές της παράδοσης, εφόσον τους δοθούν τα σωστά και κατάλληλα ερεθίσματα.

Η εκπαίδευση στη Βέροια κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Της Αικατερίνης Παπαγεωργίου
Διευθύντριας του 1^{ου} Δημ. Σχολείου Βέροιας

Ιστορικά

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η Μακεδονία, υπόδουλη ακόμη στους Τούρκους, διατηρούσε επαφές με την απομακρυσμένη ελεύθερη Ελλάδα μέσω των Μακεδόνων επαναστατών που κυνηγημένοι κατέφυγαν εκεί, των εμπορικών σχέσεων που είχαν αναπτύξει, καθώς και μέσω της φροντίδας του ελληνικού κράτους για την προστασία των χριστιανικών πληθυσμών. Το ζήτημα της απελευθέρωσης της Μακεδονίας τέθηκε σε αναμονή· προηγούνταν γεωγραφικά η απελευθέρωση της Θεσσαλίας και της Ηπείρου.

Η κατάσταση άλλαξε ριζικά με την ίδρυση της Βουλγαρικής Εξαρχίας με αποτέλεσμα την άμεση δραστηριοποίηση των πνευματικών δυνάμεων του Έθνους για τη διάδοση της ελληνικής παιδείας και την οργάνωση της άμυνας κατά της βουλγαρικής διεισδυσης στο μακεδονικό χώρο, ιδίως σε περιοχές όπου το ελληνικό στοιχείο υπερτερούσε. Έτσι, το 1835 ιδρύεται το πρώτο ελληνικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη και το 1859 ιδρύεται προξενείο και στο Μοναστήρι. Τα προξενεία αυτά μαζί με το υποπροξενείο στις Σέρρες έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στα εσωτερικά του μακεδονικού χώρου.

Τα κυριότερα ζητήματα που απασχόλησαν τους Έλληνες της Μακεδονίας, την ελληνική κυβέρνηση, το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης αφορούσαν τα εκκλησιαστικά, τα εκπαιδευτικά και τα κοινοτικά πράγματα των Ελλήνων. Ως προς τα εκπαιδευτικά πράγματα, στη Μακεδονία μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αι. λειτουργούσαν τα γραμματοδιδασκαλεία. Κατά κανόνα ημιμαθείς ιερείς ή γραμματοδιδάσκαλοι που παράλληλα ασκούσαν καθήκοντα ψάλτη, κανδηλανάφτη δίδασκαν τα λεγόμενα κοινά γράμματα, δηλαδή ανάγνωση και γραφή από τον Οκτάηχο και το Ψαλτήρι. Οι κάτοικοι με τη σύμπραξη της εκκλησίας και των κοινοτήτων προσπαθούσαν να συντηρήσουν τα υποτυπώδη σχολεία της πόλης και των μεγάλων χωριών.

Εκπαίδευση στη Βέροια

Για την εκπαίδευση στη Βέροια, σύμφωνα με το Γ. Χιονίδη, ιστορικό συγγραφέα της Βέροιας, δε γνωρίζουμε πολλά πράγματα μέχρι το 1849. Τα διασωθέντα αρχεία της Βέροιας ξεκινάνε από το 1892, αλλά από μαρτυρίες καταλαβαίνουμε ότι υπήρχε οπωσδήποτε και πριν γραπτό δίκαιο για τη λειτουργία των οργάνων της αυτοδιοίκησης. Πριν την ημερομηνία αυτή υπήρχε μόνο ένα σχολείο, η «Ελληνική Σχολή», που χρηματοδοτήθηκε από Βεροιείς και απόδημους. Δε γνωρίζουμε ακόμα πότε ακριβώς λειτούργησε το πρώτο σχολείο. Σίγουρα πάντως υπήρχε κάποιο σχολείο τουλάχιστον από το 1570 με βάση μαρτυρίες για την εκπαίδευση επιφανών αντρών που γεννήθηκαν στη Βέροια, όπως του Μητροφάνη Κριτόπουλου και του Ιωάννη Κωττούνη (Αναστασίου, 1972). Ακριβή στοιχεία για τη λειτουργία σχολείων στον τόπο αυτό, από το 1849 και μετέπειτα, αντλούμε από τον ειδικό κώδικα των σχολείων της κοινότητας της Βέροιας.

Η επαρχία της Βέροιας αποτελούταν από δύο πόλεις, Βέροια - Νάουσα, και 32 χωριά, από τα οποία τα 10 βουλγαρογλωσσα. Τα δε 25 χωριά είχαν γραμματοδιδασκαλεία. Ιδιαίτερα εμφανής διακρίνεται η ανάγκη να υποστηριχτούν οικονομικά τα σχολεία των χωριών, γιατί υπήρχε η προπαγάνδα της βουλγαρικής εξαρχίας ή της ρουμανικής, οι οποίες με την παροχή δωρεάν εκπαίδευσης επιδίωκαν τη διάδοση της βουλγαρικής ή ρουμανικής γλώσσας. Ήταν αρκετή η υπόσχεση περί απαλλαγής των κατοίκων του χωριού Μονόσπιτα από την πληρωμή του Έλληνα δάσκαλου για να διώξουν τη σλαβική προπαγάνδα, γεγονός που μαρτυρά επίσης τη φτώχεια της επαρχίας. Στο ρόλο αυτό συνέβαλαν και τα μυστικά κονδύλια από το Προξενείο της Θεσσαλονίκης.

Σχολεία

Τα σχολεία, που λειτούργησαν στη Βέροια στο τέλος της τουρκοκρατίας, ήταν το Ημιγυμνάσιο με τρεις τάξεις, η Ελληνική Αστική σχολή ή Αστικό σχολείο για τα αγόρια με έξι τάξεις συν

Φωτογραφία του Ελληνικού Ημιγυμνασίου Σχολείου, 1917
(Μητρόπολη Βέροιας)

μία προκαταρκτική τάξη, το Παρθεναγωγείο για τα κορίτσια και νηπιαγωγείο. Από τον 21ο κώδικα της Μητρόπολης πληροφορούμαστε ότι, υπήρχαν «η Αστική Σχολή» και το «Ημιγυμνάσιον» (δια τους άρρενας μαθητές) και το Παρθεναγωγείον (δια τας θήλεις), το οποίο είχε 6 τάξεις. Κατά την συνεδρίαση της 30-7-1892 έγινε πρόταση να ενωθεί η Αστική σχολή και το Ημιγυμνάσιον σε ένα δτάξιον σχολείον με την επωνυμία «Αστική», του οποίου η τελευταία τάξη να αντιστοιχεί στη Δ' τάξη του Γυμνασίου της Θεσσαλονίκης. Υπήρχε ακόμη και το Νηπιαγωγείον, για το οποίο έγινε πρόταση να έχει 2 ή 3 τάξεις, εκ των οποίων η τελευταία να είναι (και να λέγεται) Προκαταρκτική δια τα Δημοτικά σχολεία. Ενώ από τον ίδιο Κώδικα, σε έγγραφο του μητροπολίτη Κωνσταντίνου Ισαακίδη προς τη Φιλεκαπαιδευτική Αδελφότητα Κων/πολης αναφέρει για το 1898 ότι λειτούργουσε Ημιγυμνάσιο με 3 τάξεις και 50 μαθητές, Αστική Σχολή με 6 τάξεις και 320 μαθητές, παράρτημα αστικής Σχολής για τους ελληνόβλαχους με 4 τάξεις και 80 μαθητές, παρθεναγωγείο με 6 τάξεις και 120 μαθήτριες και νηπιαγωγείο με 2 τάξεις και 160 μαθητές. Τα σχολεία είχαν ανάγκη από όργανα φυσικής και γυμναστικής, γεωγραφικούς πίνακες κτλ. Τα στοιχεία θεωρούνται υπερβολικά, στην θεία του μητροπολίτη να εξασφαλίσει μεγαλύτερη οικονομική υποστήριξη. Γεγονός πάντως είναι ότι τα οικονομικά δεν ήταν καλά, γι' αυτό συνεισέφερε και η Μητρόπολη Θεσ/νίκης. Κατά το σχολικό έτος 1892-1893, αναφέρεται το όνομα του διδάσκαλου Βασιλείου ως Διευθυντή της «Σχολής αρρένων», με αμοιβή 70 τουρκικές λίρες ετησίως.

Από τα μαθητολόγια παρατηρούμε ότι η προσέλευση των κοριτσιών στο Ημιγυμνάσιο ήταν ελάχιστη έως μηδαμινή. Στη Β' τάξη το 1901-1902 γράφτηκε ένα μόνο κορίτσι, ενώ λίγο πιο πριν στη συνεδρίαση της Εφορείας της 29-8-1896: «Ανεγνώσθη αναφορά της Ελισάβετ, μαθητριάς της ΣΤ' περυσινής τάξεως, δι' ής αυτή εξαιτείται, ίνα τη επιτραπή να εξακολουθήση εν τη Ζ' τάξη στο Ημιγυμνάσιον τα μαθήματά της, συνδιδασκομένη μετά των αρρένων. Επειδή δε άτοπος φαίνεται η τοιαύτη συνδιδασκαλία εις τα μέρη μας, εις τους παρόντας χρόνους, απεφασίσθη να μη γείνη δεκτή εις το ημιγυμνάσιον ή περί ης ο λόγος μαθήτρια». Η συνδιδασκαλία επιτρεπόταν μόνο στο νηπιαγωγείο. Και σε κατοπινά χρόνια το γυμνάσιο ήταν μικτό, αλλά με μικρό αριθμό κοριτσιών. Στην πρώτη τάξη είχε μερικές μαθήτριες, αλλά όσο μεγάλωναν οι τάξεις ο αριθμός μειωνόταν. Σημαντική υπήρξε από το 1870 και μετά η αναμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, τόσο στις μεθόδους διδασκαλίας όσο και στο περιεχόμενό τους. Κατά το έτος 1876-77 εγκαταλείπονται οι ονομασίες «Αλληλοδιδασκτική Σχολή» και «Αλληλοδιδάκτης» κι αντικαταστάθηκαν από τη Δημοτική σχολή και Δημοδιδάσκαλος.

Μέχρι το 1908 που κτίστηκε το νέο κτίριο, το Ημιγυμνάσιο στεγαζόταν σε κτίριο στον κήπο της Μητρόπολης κι αργότερα χρησιμοποιήθηκε το σπίτι της Μυσιρλούδας ή Στεφανολέσας· η χρησιμοποίηση κατοικιών για σχολείο δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο

**Απόστολος Χριστοδούλου
(1906-1909)**

**Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης
Ευλόγησε τα εγκαίνια του Ελληνικού
Ημιγυμνασίου Σχολείου 1908**

στους Τούρκους και από ανταγωνιστική διάθεση οικοδόμησαν σχολείο, κοντά στο βήμα του Αποστόλου Παύλου και τη μουσουλμανική ιερατική σχολή με πέτρα από τις φυλακές ιστορικού κάστρου. Τους πρόλαβαν όμως τα γεγονότα της απελευθέρωσης της πόλης, το κτίριο αυτό δεν λειτούργησε ποτέ σαν μουσουλμανικό σχολείο και σήμερα στεγάζεται το 3^ο και 14^ο Δημοτικό σχολείο Βεροίας.

Για την Α, Β, Γ τάξη του Αστικού λειτουργούσαν δύο τμήματα, το ένα για τους ελληνοβλάχους, επειδή έφευγαν τον Απρίλιο διακόπτοντας το σχολείο στη γιορτή του Αγίου Γεωργίου για να συνεχίσουν στο Σέλι και το Ξηρολίβαδο. Επίσης λειτουργούσαν ένα εβραϊκό Δημοτικό και ένα ή δύο Ρουμανικά Σχολεία για παιδιά Βλάχων (των Βλαχο-ρουμανιζόντων), τα οποία για ανώτερες σπουδές πήγαιναν στη Θεσ/νίκη και στο Βουκουρέστι. Κατηγορήθηκαν ότι διακατέχονταν από ρουμανική προπαγάνδα κι ότι στις γιορτές του Πάσχα και των Χριστουγέννων φορούσαν ρουμανικές στολές για να σκανδαλίζουν τους Ελληνοβλάχους. Επίσης λειτουργούσαν και τουρκικά σχολεία, έξι κατώτερα τριτάξια αρρένων, ένα ανώτερο τριτάξιο, μια ιερατική σχολή, και δύο Παρθεναγωγεία.

Διαχείριση των σχολείων

Για να κατανοήσουμε τη διαχείριση των σχολείων πρέπει να ανατρέξουμε στον τρόπο οργάνωσης και αυτοδιοίκησης των κοινοτήτων (Χιονίδης Γ., 1970). Κατά την τουρκοκρατία το Οικουμενικό Πατριαρχείο ήταν το συντονιστικό όργανο που μέσω των αρχιερέων έδινε τις γενικές κατευθύνσεις. Στα μέσα του 19ου αιώνα (1860) το Οικουμενικό Πατριαρχείο συνέταξε Γενικούς Κανονισμούς οι οποίοι επικυρώθηκαν από την Υψηλή Πύλη. Στα αρχεία της κοινότητας της Βεροίας υπάρχουν οι κανονισμοί του 1892, 1903 και 1912. Το 1892 έφθασε στη Βεροία ο μητροπολίτης Κοσμάς Ευμορφόπουλος και βρήκε τα οικονομικά της κοινότητας σε κακή κατάσταση. Προέβη τότε στην «Ένωση των εκκλησιών» και μάλιστα με τη βοήθεια των αστυνομικών τουρκικών αρχών για να κάμψει κάθε αντίσταση που πρόβαλαν οι κατά τόπους εκκλησίες.

Για τη διαχείριση των σχολείων υπεύθυνη ήταν η τριμελής Εφορία με πρόεδρο το Μητροπολίτη Βεροίας, σύμφωνα με τον κανονισμό της κοινότητας και τον κανονισμό των εκπαιδευτηρίων της Βεροίας. Οι έφοροι ως το 1905 εκλέγονταν με μυστική ψηφοφορία κατά πλειοψηφία από την 24/μελή Αντιπροσωπεία της κοινότητας. Με την ίδια διαδικασία ορίζονταν ο αντιπρόεδρος και ο ταμίας της εφορείας. Η θητεία τους ήταν για ένα χρόνο. Οι έφοροι μετά την εκλογή τους όριζαν το γραμματέα, που ήταν υποχρεωμένος να τηρεί τα πρακτικά των συνεδριάσεων, τον κατάλογο της βιβλιοθήκης και των εποπτικών οργάνων των σχολείων. Κατάρτιζαν τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό των σχολείων και τον υπέβαλαν για έγκριση ή έλεγχο αντίστοιχα στην Αντιπροσωπεία.

Άλλο έργο της εφορείας ήταν η εκλογή κατάλληλων δασκάλων: «Απαγορεύεται δε η εισαγωγή διδασκάλων εν τοις εκπαι-

για την εποχή. Η πρόταση για την ανέγερση νέου σχολείου έγινε από το μητροπολίτη Βεροίας Κωνσταντίνο μετά από την καταδικαστική απόψη των γιατρών για την ακαταλληλότητα των κτιρίων. Ξεκίνησε να χτίζεται το 1906 ένα νεοκλασικό κτίριο δυτικού τύπου και ολοκληρώθηκε σε σύντομο διάστημα, το 1908, με πρωτοστάτη το μητροπολίτη Απόστολο. Ο Τούρκος καϊμακάμης εξέφρασε την υπόνοια ότι το Ημιγυμνάσιο έγινε με συνδρομές της ελληνικής κυβέρνησης, αλλά στον υπαινισμό απάντησε ο μητροπολίτης, ότι η ανέγερση έγινε με τη συνδρομή των Βεροϊκών. Το γεγονός αυτό έκανε μεγάλη εντύπωση

Η ανέγερσή του Ελληνικού Ημιγυμνασίου Σχολείου ξεκίνησε το 1906 επί Μητροπολίτη Κωνσταντίνου σε σχέδια του Θεσσαλονικέα αρχιτέκτονα Ξεν. Παιονίδη και εγκαινιάστηκε το 1908 επί Μητροπολίτη Απόστολου Χριστοδούλου

Με την απόφαση της 18^{ης} Μαρτίου 1996 το νεοκλασικό κτίριο του σχολείου στεγάζει το Δημαρχείο Βεροίας

δευτηρίους αρρένων ή θηλέων, μη έχοντων πτυχία διδασκαλείου ή γυμνασίου». Υπό την προεδρία του Μητροπολίτη η Εφορεία μπορούσε να προβεί στην παύση δασκάλου στα μέσα της σχολικής χρονιάς, όταν υφίσταντο σοβαροί λόγοι. Έργο της επίσης ήταν η σύνταξη ωρολογίου προγράμματος μαθημάτων, ο ορισμός των βιβλίων που θα διδάσκονταν οι μαθητές με την έγκριση της Ιεράς Μητρόπολης. Τα μέλη της έπρεπε να επισκέπτονται τα σχολεία κάθε εβδομάδα και να εξετάζουν προβλήματα σχετικά με την εύρυθμη λειτουργία τους. Από το 1905 η εφορεία ήταν τετραμελής κι εκλεγόταν από το Μητροπολίτη, τη Δημογεροντία και τη Διευθύνουσα επιτροπή. Οι προϋπολογισμοί ελέγχονταν από τη Δημογεροντία.

Για τη νόμιμη λειτουργία των εκπαιδευτηρίων απαιτούνταν ετήσια άδεια των τουρκικών αρχών. Οι τοπικές αρχές είχαν τον έλεγχο των βιβλίων και απαιτούσαν τη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας, παρόλο που η «Υψηλή Πύλη» είχε αποδεχθεί να διδάσκεται μόνο στα ημιγυμνάσια.

Χρηματοδότηση

Οι πηγές χρηματοδότησης προέρχονταν από χρήματα των κοινοτήτων, που είχαν συγκεντρωθεί από το παγκάρι των εκκλησιών, τόκους κληροδοτημάτων και εισοδήματα ιδιοκτητών ακινήτων των σχολείων, των εκκλησιών ή των μονών. Ορισμένες κοινότητες, όπως αυτή της Βεροίας, έβρισκαν κι άλλους τρόπους για να αυξήσουν τους κοινοτικούς πόρους για την ενίσχυση των σχολείων. Επέβαλαν π.χ. φόρο στα προικοσύμφωνα, που καλούνταν να πληρώσουν οι γαμπροί. Ο φόρος αυτός καταχωρούνταν στον Κώδικα της Μητρόπολης και ονομαζόταν «Ψήφισις». Κατά το 1872 έσοδα είχαν από λαχειοφόρο αγορά, κατά την οποία τα κορίτσια του Παρθεναγωγείου κεντούσαν εργόχειρα και πουλούσαν. Τα υπόλοιπα ποσά συγκεντρωνόταν από εράνους μεταξύ των κατοίκων ή πλούσιων συντοπιτών που βρίσκονταν μόνιμα εγκαταστημένοι στο εξωτερικό (Κωνσταντινούπολη, Αυστρία). Η συμβολή των αποδήμων αυτών ήταν μερικές φορές σωτήρια για τη συνέχιση της λειτουργίας σχολείων ή για την ανέγερση νέων διδασκαστηρίων. Από το 1879 παρατηρήθηκε μια πολύπλευρη προσπάθεια οικονομικής ενίσχυσης των σχολείων, όπου παραχωρούνται ακίνητα από κάθε ενορία στα σχολεία.

Εκτός από την Ελληνική Σχολή, το 1858, έγινε η ανέγερση του νέου διδασκαστηρίου της «Αλληλοδιδασκτικής Σχολής». Τα έξοδα προήλθαν από συνεισφορές και δωρεές των κατοίκων της πόλης, των Βεροϊκών της Κων/πολης σε τουρκικές λίρες, νομίσματα ξένων κρατών κτλ. Αναφέρονται τα ονόματα του φιλόμουσου παπά Γερμανού Γκεμιτζόγλου, Αθανασίου Τζιούπελι, Βασιλείου Τριαντάρι, Μητροπολίτη Θεόκλητου, Κωνσταντίνου Μανουλάκη Μπεκέλλα (Χιονίδης, 1966: 210-217), συγγενή του Δημητρίου Βικέλα. Από την Κωνσταντινούπολη όπου διέμενε, ο σιορ Μανωλάκης Μούρας, ο Αναστάσιος Ξανθόπουλος.

Μετά το 1853 στη Βεροία είχαν παρατηρηθεί ιδιόρρυθμες καταθέσεις, δηλ. μερικές γριές κατέθεσαν αξιόλογα ποσά, από τα

οποία ένα μέρος διατέθηκε για τη συντήρηση των σχολείων κι ό,τι περισσεύε μετὰ το θάνατό τους. Στις καταθέσεις των ιδιωτών συμπεριλαμβάνονται της Χατζημαριγώς-χήρας του Δημητρίου Σιδέρη, του ιερομόναχου Μελετίου Κωνσταμονίτου, του Θεωδωρή και Δημητρίου Ρακτιβάν(Χιονίδης, 1968 :22-23), η μνήμη του οποίου τιμόταν κατά τη γιορτή των τριών Ιεραρχών, ή την επόμενη Κυριακή. Τα χρήματα καταθέτονταν στην εκκλησία του Αγίου Αντωνίου, η οποία τα διαχειριζόνταν σαν τράπεζα της πόλης και χορηγούσε ή δανειζόταν με τόκο. Από πρακτικό του 1884 διαβάζουμε ότι 1000 λίρες που δώρισε ο ιερομόναχος Μελέτιος για το Παρθεναγωγείο σε ομόλογα και κατέθεσε στην εκκλησία του Αγίου Αντωνίου χάθηκαν λόγω κακής επένδυσης. Η Εφορία επένδυσε τα ομόλογα σε τούρκικα χρεώγραφα, «Κονσολιτέ» λεγόμενα, και πουλήθηκαν αντί 100 λιρών.

Από το 1892, το κύριο έσοδο των σχολείων προερχόταν από την Κεντρική Εκκλησιαστική Επιτροπή μετά την ένωση των Εκκλησιών, η οποία διαχειριζόταν την περιουσία της Κοινότητας.

Τα περισσότερα έξοδα δίνονται για μισθούς δασκάλων· αλλά και αυτοί πολλές φορές δεν πληρωνόταν εξολοκλήρου το μισθωμά τους. Κατά τη συνεδρία της 1-10-1892 ζητήθηκε η άμεση επισκευή του Παρθεναγωγείου και χορηγήθηκε υποτροφία στην Αικατερίνη Μανάφη για να σπουδάσει «κοπτικήν και ραπτικήν» στη Θεσσαλονίκη, με την υποχρέωση να διδάξει ύστερα στο Παρθεναγωγείο δωρεάν μέχρι να καλύψει το οφειλόμενο ποσό (12 τ. λίρες) της υποτροφίας. Έξοδα δαπανήθηκαν κατά καιρούς για την αγορά βιβλίων για άπορους μαθητές. Κατά το 1873 αναφέρεται η πληρωμή μισθού και για παιδονόμο κλητήρα.

Το 1864 στις 14 Αυγούστου άναψε μεγάλη πυρκαγιά στην πόλη (είχε προηγηθεί μεγάλη πυρκαγιά στη Βέροια στις 19 Ιουλίου 1772) και κάηκε και το κτήριο του ελληνικού σχολείου. Επίσης κάηκε η βιβλιοθήκη με 363 βιβλία, πολλά χειρόγραφα κτλ. Γρήγορα ξανασυγκέντρωσαν χρήματα οι Βεροιοί, ανάμεσά τους ο μητροπολίτης Σωφρόνιος και «ο ενδοξότατος Γιαχάμπης», ο Τούρκος διοικητής. Τα υπόλοιπα έβαλε η Δημογεροντία της πόλης από χρήματα του μοναστηριού Προφήτη Ηλία και από την πώληση δωρεάς σκουλαρικιών από ανώνυμο δωρητή, τα οποία πουλήθηκαν στη Νάουσα.

Λειτουργία

Η εύρυθμη λειτουργία των σχολείων διαταρασσόταν από προβλήματα που σχετίζονταν και με τη συμπεριφορά των μαθητών «η ηθική κατάσταση των μαθητών δεν είναι τόσο ευάρεστος και η πρόδός τους χωλαίνει». Οι μαθητές έχουν διαφορετικές ηλικίες. Μεγάλος αριθμός μαθητών ανά τμήμα. Πολλές απουσίες. Διακοπή μαθημάτων στη μέση της χρονιάς. Οι οικογένειες δεν δείχνουν ενδιαφέρον. Περίπου το 10% των μαθητών διέκοπταν τα μαθήματα στη μέση της χρονιάς, γιατί οι γονείς τους κρατούσαν για να δουλέψουν στα χωράφια. Οι αποφάσεις για τη διευθέτηση αυτής της κατάστασης ήταν αυστηρότερες ποινές. Όλες οι αποφάσεις των δασκάλων είχαν ισχύ μετά την έγκριση του μητροπολίτη και της εφορίας των σχολείων, στην οποία προήδρευε φυσικά ο μητροπολίτης.

Τα σχολεία άνοιγαν την 1 Σεπτεμβρίου και έκλειναν στις 30 Ιουνίου, λειτουργούσαν πρωί και απόγευμα. Η Εφορία «Οφείλει δε να φροντίζει όπως το πρόγραμμα ή συντεταγμένον μέχρι της 15 Αυγούστου, ότε δέον να άρχωνται αι εγγραφαι των μαθητών, τα δε μαθήματα ανυπερθέτως την 1ην Σεπτεμβρίου». Από την καταβολή των δωδεκάμηνων μισθωμάτων των δασκάλων, συμπεραίνουμε ότι μέχρι το 1874 τα σχολεία λειτουργούσαν για 12 μήνες.

Τα θρησκευτικά και τα γλωσσικά ήταν τα κύρια μαθήματα με τις περισσότερες ώρες. Στο Ημιγυμνάσιο διδάσκονταν τρεις ξένες γλώσσες, η λατινική, η γαλλική και η τουρκική. Προστίθεται με απόφαση της Εφορείας των σχολείων μάθημα «ραπτική και κοπτική» στο Παρθεναγωγείο.

Οι εξετάσεις των σχολείων διενεργούνταν τον Ιούνιο ενώπιον Επιτροπής. Διορίζονταν επίσης πολίτες, οι οποίοι παρακολουθούσαν μία φορά το μήνα τη διδασκαλία των μαθημάτων και εξέφραζαν τη γνώμη τους για την κατάσταση των σχολείων.

Στο πρόγραμμα απαραίτητος ήταν ο Εκκλησιασμός κάθε Κυριακή με την επιτήρηση των δασκάλων. Προγύμναση των αδύνατων μαθητών εντός του σχολείου από τους ίδιους δασκάλους. Ο δάσκαλος ήταν υπεύθυνος επίσης για τον έλεγχο της καθαριότητας στέλνοντας το βρώμικο μαθητή μετά από επίπληξη στο νιπτήρα.

Μέχρι να αποφοιτήσουν οι μαθητές είχαν τον ίδιο δάσκαλο. Αυτός δεχόταν μεγάλη προσβολή αν κατά τις εισιτήριες εξετά-

σεις στο γυμνάσιο απορρίπτονταν μαθητές του. Μαρτυρία μαθητών καταγράφει: «ημείς της έκτης τάξεως ήμασταν οι μαθηταί του Εμμ. Ζάχου επί έξι χρόνια, είχαμε πολύ καλή κατάρτιση, μεταφράσαμε με ευχέρεια κείμενα από την Κύρου Ανάβαση, και τα ανάπαλιν από την Ελληνική στην αρχαία, κλίναμε ανώμαλα ρήματα, στη γραμματική και το συντακτικό ήμασταν επίσης προχωρημένοι, όπως και στην ορθογραφία και γενικά οι καθηγηταί του γυμνασίου μας βρήκαν δυνατούς και δεν δυσκολεύτηκαν να μας προσαρμόσουν στα μαθήματα του γυμνασίου» (Ζάχος, 1979).

Μελέτιο Παρθεναγωγείο

Το Μελέτιο Παρθεναγωγείο, πριν την κατεδάφισή του
(2^ο Δημ. Σχολείο Βέροιας «Μελέτιο»)

Στη θέση του κτίστηκε το σημερινό κτίριο το 1955

Ιερομόναχος Μελέτιος (1818-1889) ιδρύει το Παρθεναγωγείο
«Μελέτιο» το 1874

Το σχολείο που λειτούργησε για 80 χρόνια και μόρφωσε γενιές Βεροιωτών ήταν το Μελέτιο Παρθεναγωγείο (Χριστοδούλου Α., 1960: 86).

Ο Μελέτιος, κατά κόσμον Μερκούριος Τσινώ, γεννήθηκε στη Βέροια από φτωχή οικογένεια το 1818 και πέθανε το 1889. Ξεκίνησε το μοναχικό του βίο από την Μονή του Τιμίου Προδρόμου (Κωσταμονίτου) στις όχθες του Αλιάκμονα. Μετέβη στο Άγιο Όρος, στα Ιεροσόλυμα, στην Κωνσταντινούπολη. Στο Άγιο Όρος έμαθε ρωσικά από Ρώσους μοναχούς και κουβαλώντας με την άδεια του Πατριαρχείου Κων/πολης λείψανα Αγίων ταξίδεψε σε ρωσικές μεγαλουπόλεις, Οδησό, Σεβαστούπολη, Ταυρίδα και συγκέντρωσε χρήματα. Ύστερα από μακροχρόνιο

ταξίδι επέστρεψε στη Βέροια πλούσιος με 25.000 λίρες Τουρκίας. Για του λόγου το αληθές, λέγεται ότι μια βουλγάρικη συμμορία με επικεφαλής τον Κώστα Κούκου, βοεβόδα, απηύθυνε το Φεβρουάριο του 1880 επιστολή προς το Μητροπολίτη Σερρών, κατά την οποία ζητά «από τον καλόγερο Μελέτιο 100 λίρας». Στις 14 Ιουλίου 1874 ο ιερομόναχος Μελέτιος ιδρύει Παρθεναγωγείο για να μορφώνονται τα κορίτσια, το οποίο προς τιμή του ονομάστηκε Μελέτιο και από τότε ο ίδιος αναφέρεται από τους κατοίκους της Βέροιας ως ευεργέτης.

Για την ανέγερση του κτιρίου παραχωρήθηκε ανοιχτός χώρος (γήπεδο) σε μαχαλά πυρπολημένο από την πυρκαγιά του 1864, όπου βρισκόταν παλιότερα η εκκλησία του Μεγάλου Σωτήρος, πριν κι αυτή καεί από παλιότερη πυρκαγιά του 1772. Υπάρχει μαρτυρία ότι η δασκάλα κ. Πολυξένη δίδαξε στο Παρθεναγωγείο και πληρώθηκε γι' αυτό το 1870, χρονιά έναρξης της λειτουργίας του. Το κτίριο ήταν διώροφο, το κάτω πάτωμα ήταν αμφιθεατρικό με μια αίθουσα, όπου διδάσκονταν τα νήπια, ενώ στον πάνω όροφο στεγαζόνταν οι αίθουσες του Παρθεναγωγείου. Στην

κάτω αίθουσα τελούνταν οι γιορτές των Τριών Ιεραρχών και των εξετάσεων στη λήξη των μαθημάτων που έπαιρναν πανηγυρικό χαρακτήρα παρουσία του Μητροπολίτη, των δημογερόντων και βραβεύονταν οι αριστούχοι. Εντός του Μελετείου Παρθεναγωγείου λειτουργούσαν και Αλληλοδιδασκτικά σχολεία.

Δάσκαλοι που δίδαξαν στο Μελέτειο σχολείο: Εμμ. Ζάχος, Βεριοιεύς, αμοιβή (38 λίρες Τουρκίας), Ε. Ψάλτης, υποδιευθυντής (45 λ. Τ.), Γεώργιος Θεολόγης (εκ Ναούσης) (40 λ. Τ.), Ευάγγελος Παπαδόπουλος (35 λ. Τ.), Γεώργιος Βλαχογιάννης (26 λ. Τ.), Ιωάννης Μηλιόπουλος (ο γνωστός ιερομόναχος Ιωαννίκιος, 26 λ. Τ.), Εύφ. Δ. Φουντούκα (28 λ. Τ.), Αικατερίνη Χαλκιοπούλου (40 λ. Τ.), Διευθύντρια του Παρθεναγωγείου, Ελένη Χαλκιοπούλου και Ευθαλία Μαρικοπούλου, διδάσκαλος της τουρκικής και γαλλικής γλώσσας διορίστηκε ο Γεώργιος Καρ. (προερχόμενος εκ Κοζάνης και καταγόμενος εκ Στρωμνίτης, αντί 52 1/2 λ. Τ.). Διδάσκαλος των μουσικών ήταν ο Μερκούριος Δημητριάδης (28 λ. Τ.), η Αικατ. Εμμανουήλ διορίστηκε παιδονόμος του Παρθεναγωγείου, Εμμ. Νικολαΐδης, Εμμ. Ντίνας-Μύγδους, Γεώργ. Περγίκα, Κων. Δημάδης, Στέφ. Κούτσαρης, Αριστ. Ζωγράφος, Θεόδωρος Καλαϊτζής. Ο Δημ. Πολυζωΐδης, ο Αργ. Δημητράκης, ο Αντ. Κεμιντζές, ο Αθ. Αθανασιάδης, ο Κων. Σαραμάρας.

Το «Μελέτειον» σχολείο συνδέθηκε με την ιστορία του τόπου, όταν φιλοξενήθηκαν σ' αυτό οι αντάρτες του καπετάν Κόρακα και ο ίδιος ο καπετάνιος στο σπίτι του δάσκαλου Εμμανουήλ Ζάχου (Γ.Χιονίδης, 1974:10). Ο ίδιος ο Ζάχος αποποιήθηκε πολλές φορές διευθυντικές θέσεις, από μετριοφροσύνη ερμήνευε η κοινή γνώμη, η πραγματικότητα ήταν όμως ότι αναμείχθηκε στην επανάσταση του 1878 και μετέχοντας ενεργά στο μακεδονικό Αγώνα δεν ήθελε να αποτελεί εμφανή στόχο. Ήταν κάτοχος απολυτηρίου διδασκαλείου Θεσ/νίκης, προβιβάστηκε σε δευτεροβάθμιο δημοδιδάσκαλο και δίδασκε παράλληλα για κάποιο διάστημα και στο γυμνάσιο.

Το Μελέτειο Παρθεναγωγείο κατεδαφίστηκε το 1955 και στη θέση του χτίστηκε νέο κτίριο, το 2^ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας.

Πηγές - βιβλιογραφία

Αναστασίου Ι. (1972), *Μητροφάνης Κριτόπουλος, Πατριάρχης Αλεξανδρείας, από τη Βέροια*, (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών) Ζάχος Εμμ., (1979) *Αναμνήσεις ενός Βεροιώτη*, (Θεσ/νίκη: Λασκαρίδης Σ - Αλεξιάδης Π.)

Κολιόπουλος Ι., (1977) «Ο Μακεδονικός Αγώνας» στο: *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τόμ.ΙΔ', (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών)

Μπριλάκης Κ.Γ., Αξιωματικού ε.α. (1972), *Ιστορία Νομού Ημαθίας*, (Θεσ/νίκη)

Πυρινός Π., (1989) *Τα σχολεία της Βεροίας (1901-1912) και η ιερατική Σχολή Τιμίου Προδρόμου (1909-1915)*, (Θεσσαλονίκη: Δημοσιεύματα της Ιεράς Μητροπόλεως Βέροιας και Ναούσης, αρ.22)

Χιονίδης Γ., (1960) *Ιστορία της Βεροίας*, τ. 1^{ος} και 2^{ος}, Βέροια

Χιονίδης Γ., (1974) *Εμμανουήλ Ζάχος 1860-1924*, (Θεσ/νίκη)

Χιονίδης Γ., (1986) *Ο Δημήτριος Βικέλας και ο δεσμός του με τη Βέροια, 150 χρόνια από τη γέννησή του (1835-1985)* (Θεσσαλονίκη)

Χριστοδούλου Α., (1960) *Ιστορία της Βέροιας*, Βέροια

Αδημοσίευτες πηγές

Τήρησης βιβλίου Ιστορίας 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Βέροιας, εν Βεροία 12-12-1972.

Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία

Αδαλόγλου Ν. (1983), «Μητροφάνης Κριτόπουλος (1589-1639): πνευματικά πρόσωπα Βέροιας», *Νιάουστα*, τ.25, (Οκτ-Νοε-Δεκ), 138-139

Χιονίδης Γ., (1970) *Τρεις Κανονισμοί της ελληνικής κοινότητας της Βέροιας κατά τα τέλη της τουρκοκρατίας* (Ανάτυπον εκ του Γτόμου των «Μακεδονικών») (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών)

Χιονίδης Γ., (1971) *Τα σχολεία της Βέροιας κατά τα έτη 1849-1912* Βάσει ανεκδότων εγγράφων, Ανάτ.: *Μακεδονικά*, τ.ΙΑ', (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών)

Χιονίδης Γ., (1962) *Ένα άγνωστον πρακτικόν. Τα σχολεία της Βεροίας μετά το 1821*, «Μακεδονικόν Ημερολόγιον», (Σφενδόνη), 103-106

Χιονίδης Γ., (1963) *Τα σχολεία Βεροίας-Ναούσης κατά το 1898*, *Μακεδονικόν Ημερολόγιον*, Ν.Σφενδόνη, 138-142

Χιονίδης Γ., (1966) *Ανέκδοτα έγγραφα, αναφερόμενα εις την ίδρυσιν του πρώτου «ΜΕΛΕΤΕΙΟΥ» παρθεναγωγείου Βεροίας επί Τουρκοκρατίας*, «Μακεδονικόν Ημερολόγιον», (Σφενδόνη), 151-155

Χιονίδης Γ., (1968) *Δημήτριος Ρακτιβάν, Μακεδονική Ζωή*, τ. 20, Ιανουάριος, 22-23.

Χιονίδης Γ., (1966) *Η εκ Βεροίας καταγομένη οικογένεια Βικέλα*, Ανάτ.: *Μακεδονικά*, τ.Ζ, (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών)

Σεβ. Μητροπολίτου Βεροίας Παύλου, *Η Ιστορία του επί τουρκοκρατίας ανεγερθέντος αρρεναγωγείου της ελληνικής κοινότητος Βεροίας*, Εις μνήμην επισκόπου Αθανασίου Βασιλόπουλου Μητροπολίτου Ηλείας-Ωλένης (1968-1981) (Ανάτυπον Σεβ. Μητροπολίτου Βεροίας Παύλου)

Μουσουλμάνοι μπροστά στην ιερατική σχολή. Δίπλα θα χτιστεί λίγο αργότερα το μουσουλμανικό σχολείο, που σήμερα στεγάζει το 3^ο και 14^ο Δημ. Σχολείο Βέροιας. (Φωτογραφικό Αρχείο Γ.Καλλιγά)

Διατηρητέα βεροιώτικα σοκάκια και κατοικίες. Το αρχοντικό του Μ. Καρακωστή, Κέντρο της «Εθνικής Αμυνας» (Ιερά Μητρόπολη Βέροιας)

Αντιπροσωπεία Βεροϊέων στη διεκδίκηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896, μια πρωτοβουλία του Δ.Βικέλα. (Φωτογραφικό Αρχείο Γ.Καλλιγά)

Η Βέροια στις αρχές του 20ου αι. (Φωτογραφικό Αρχείο Γ.Καλλιγά)

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΑ ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ "Στο λυκόφως της Οθωμανικής ΠΡΟΓΡΑΦΗΣ"

Έναρξη

Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου 2011
Ώρα 18:00

Στην εκδήλωση θα παρουσιαστεί ο δεύτερος τόμος του Επιστημονικού Περιοδικού «Μελετήματα Ημαθίας», αφιερωμένος στη μνήμη της Βεροιώτισσας λαογράφου Βούλας Χατζίκου.

Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου 2011

Αίθουσα Δημοτικού Συμβουλίου Βέροιας
(Δημαρχείο Βέροιας - Μητροπόλεως 47)

18:00: Έναρξη Α' Επιστημονικής Ημερίδας - Χαιρετισμοί επισήμων.

18:30: Παρουσίαση του εκδοτικού έργου της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Α. Δημήτρης Καρασάββας, Δημοσιογράφος – Ιστορικός ερευνητής: "Χρονικά Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας τ. Α' 2008-2010".

Β. Βασίλειος Κουκουσάς, Αν. Καθ. Α.Π.Θ.: Παρουσίαση Επιστημονικού Περιοδικού "Μελετήματα Ημαθίας τομ. 2 (2010)".

Εναρκτήρια Συνεδρία

Πρόεδρος:
Βασίλειος Κουκουσάς,
Αναπληρωτής Καθηγητής Α.Π.Θ.

19:30: **Κωνσταντίνος Φωτιάδης**, Καθηγητής Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας: Εναρκτήρια – Εισαγωγική ομιλία.

Σάββατο 1 Οκτωβρίου 2011

Αίθουσα Δημοτικού Συμβουλίου
(Δημαρχείο Βέροιας)

Α' Συνεδρία

Πρόεδρος:
Πάυλος Πυρινός,
Mr Θεολόγος – Ιστορικός Ερευνητής

10:00 – 10:20: **δ. Αθανάσιος Βουδούρης**: «Η "Ένωση των Εκκλησιών της Βέροιας": Ένα δυσεπίλυτο κοινωνικό ζήτημα της Βέροιας στα τέλη της Οθωμανικής περιόδου».

10:20 – 10:40: **Εμμανουήλ Ξυνάδας**: «Το εκλογικό σύστημα της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας της Βέροιας, με βάση τους τρεις ψηφισμένους κανονισμούς της».

10:40 – 11:00: **Αναστασία Ταναμπάση**: «Σχέσεις Μητρόπολης και σχολικής Εφορείας Βέροιας, με βάση τον κώδικα της εφορείας των εκπαιδευτικών καταστημάτων Βέροιας των ετών 1892-1911».

11:00 – 11:20: **Αρίστη Κουκουρίκου**: «Προικοσύμφωνο στη χριστιανική κοινότητα της Μητροπόλεως Βέροιας (1890 – 1899)».

11:20 – 11:40: Συζήτηση.

11:40 – 12:00: Διάλειμμα.

Β' Συνεδρία

Πρόεδρος:
δ. Αθανάσιος Βουδούρης,
Μέλος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η. – Υπ. Δρ. Εκκλ. Ιστορίας

12:00 – 12:20: **Ελένη Σταματιάδου**: «Το αντιφάγγισμα των ελληνορουμανικών σχέσεων, κατά την περίοδο 1892-1906, στη Βέροια και την περιοχή της».

ΕΡΙΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ 1890-1910 Θωμανικής Περιόδου" ΠΑΜΜΑ

12:20 – 12:40: **Βασίλειος Δημητριάδης:** «Όψεις του Μακεδονικού Αγώνα στην πόλη της Βέροιας και την ευρύτερη περιοχή της».

12:40 – 13:00: **Αλέξανδρος Τρομπούκης:** «Ο Μακεδονικός Αγώνας στην περιοχή της Βέροιας κατά τα έτη 1907-1908, όπως καταγράφηκε στη Στρατιωτική Ιστορία».

13:00 – 13:15: Συζήτηση.

13:15: Μετάβαση στο Μουσείο Εκπαίδευσης.

19:40 – 20:00: **Κωνσταντίνος Φωτιάδης, Σοφία Ηλιάδου – Τάχου, Αναστασία Ταναμπάση:** «Εκπαιδευτικό προσωπικό & μαθητικό δυναμικό της Βέροιας της περιόδου 1892-1911».

20:00 – 20:20: **Αικατερίνη Παπαγεωργίου:** «Εγχειρίδια γλωσσικών μαθημάτων του αστικού σχολείου της Βέροιας στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα».

20:20 – 20:45: Συζήτηση.

20:45 – 21:30: Συμπεράσματα – Λήξη.

Σάββατο 1 Οκτωβρίου 2011 (απόγευμα)

Αίθουσα Δημοτικού Συμβουλίου
(Δημαρχείο Βέροιας)

Γ' Συνεδρία

Πρόεδρος:

Εμμανουήλ Ξυνάδας

Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η. - Υπ. Δρ. Θεολογίας

18:00 – 18:20: **Δημήτρης Καρασάββας:** «Το ταξίδι του Δ. Βικέλα στη Βέροια το 1901».

18:20–18:40: **Χρυσοβαλάντης Ιωαννίδης:** «Χαράλαμπος Παπανικολάου: Η ζωή και το μουσικό του έργο».

18:40 – 19:00: Συζήτηση.

19:00 – 19:20: Διάλειμμα.

Δ' Συνεδρία

Πρόεδρος:

Γιώργος Λιόλιος,

Δικηγόρος – Συγγραφέας

19:20 – 19:40: **Ιωάννης Μπέτσας, Ολυμπία Μπέτσα:** «Η Εκπαίδευση της Ελληνορθόδοξης Κοινότητας Βέροιας κατά την περίοδο 1890-1910».

Επιστημονική Επιτροπή

Φωκίων Κοτζαγεώργης – Επίκουρος Καθηγητής Α.Π.Θ.,
Βασίλειος Κουκουσάς – Αναπληρωτής Καθηγητής Α.Π.Θ.,
Ιάκωβος Μιχαηλίδης – Επίκουρος Καθηγητής Α.Π.Θ.,
Κωνσταντίνος Φωτιάδης – Καθηγητής Πανεπιστημίου
Δυτικής Μακεδονίας

Οργανωτική Επιτροπή

Εμμανουήλ Ξυνάδας - Πρόεδρος Δ.Σ., **Ολυμπία Μπέτσα**
– Γραμματέας Δ.Σ., **Ιωάννα Ζιώγα** – ταμίας Δ.Σ., **δ. Αθανάσιος Βουδούρης** – μέλος Δ.Σ., **Αναστασία Ταναμπάση**
– μέλος Δ.Σ.

Γραμματεία

Επικεφαλής: Ιωάννα Ζιώγα

Μέλη: Ολυμπία Μπέτσα, Αναστασία Ταναμπάση

Φορείς Συνεργασίας

Δήμος Βέροιας

Κ.Ε.Π.Α. Δήμου Βέροιας

Χορηγοί

Βιβλιοπωλείο "Πυρινός"
Ιταλικό εστιατόριο *Paragalo*

Α' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ 1890-1910

“Στο λυκόφως της Οθωμανικής Περιόδου”

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Αθανάσιος Γ. Βουδούρης
Υπ. Δρ. Εκκλ. Ιστορίας

Η «ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ»: ΕΝΑ ΔΥΣΕΠΙΛΥΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ.

Το ζήτημα της «Ένωσης των Εκκλησιών της Βέροιας», της συγχώνευσης δηλαδή των τμημάτων (ενοριών) της πόλης από δέκα έξι (16) σε μικρότερο αριθμό, υπήρξε ένα από τα φλέγοντα κοινοτικά ζητήματα της Βέροιας του δεύτερου μισού του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα, το οποίο αποτέλεσε, σε αρκετές περιπτώσεις, το μήλο της έριδος μεταξύ των «αντίπαλων» χριστιανικών παρατάξεων της πόλης.

Οι απαρχές του ζητήματος εντοπίζονται ήδη στην περίοδο της αρχιερατίας του μητροπολίτη Βεροίας Σωφρόνιου Χριστίδη (και όχι στην περίοδο του μητροπολίτη Κοσμά Ευμορφόπουλου, όπως επικρατεί μέχρι σήμερα στην τοπική ιστοριογραφική παραγωγή) και φτάνει μέχρι και το τέλος της Οθωμανικής περιόδου στην περιοχή (1912). Η σπουδαιότητα του ζητήματος φανερώνεται και από το γεγονός ότι με αυτό ασχολήθηκαν και οι τρεις κανονισμοί της «Ορθόδοξου Κοινότητας Βεροίας», οι οποίοι συντάχθηκαν κατά τα έτη 1892, 1903 και 1912.

Το ζήτημα, αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι συνδέεται αποκλειστικά με την προσπάθεια των κοινοτικών παραγόντων για τυπικό έλεγχο και περιορισμό των κοινοτικών δαπανών, με βάση τη γενικότερη πολιτική και τις οδηγίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στην πραγματικότητα εξελίχθηκε σε μείζον πολιτικό πρόβλημα της Βέροιας. Οι αντεγκλήσεις μεταξύ των κοινοτικών παραγόντων και μέρους των κατοίκων της πόλης οδήγησαν τα πράγματα σε οριακά σημεία, με αποτέλεσμα να προκληθούν προστριβές και αντιπαραθέσεις μεταξύ της κοινωνικής ελίτ και των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία αποτελούνταν κυρίως από πρόσφυγες των κατεστραμμένων χωριών της επαρχίας (οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στη Βέροια ύστερα από την ανεπιτυχή επανάσταση του 1822).

Στην επικείμενη ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το ζήτημα, από τη γέννηση μέχρι και την οριστική του λύση, εξετάζοντας παραμέτρους που σχετίζονται με την πορεία και την εξέλιξή του. Βασικός ερευνητικός μας στόχος είναι η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των χριστιανικών κοινωνικών συνισταμένων της Βέροιας, σε συνάρτηση με τον ρόλο και την προσπάθεια για κοινωνικό παρεμβατισμό των θεσμικών και διοικητικών παραγόντων της πόλης.

Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας
Υπ. Δρ. Θεολογίας

«ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥΣ ΤΟΥ 1892, 1903 ΚΑΙ 1912».

Ήδη από το β' μισό του 19^{ου} αιώνα και την περίοδο των μεταρρυθμίσεων ο Ελληνισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οργανώνεται και διοικείται με βάση τους Κοινοτικούς Κανονισμούς, οι οποίοι κάνουν την εμφάνισή τους μετά το 1862 και την ψήφιση και ισχύ των Εθνικών Κανονισμών.

Ειδικότερα στην περιοχή της Μακεδονίας φέρεται να προηγείται στην σύνταξη κοινοτικού κανονισμού η Θεσσαλονίκη, το 1874, οπότε ψηφίζεται ο πρώτος κοινοτικός κανονισμός της Ορθόδοξης Κοινότητας Θεσσαλονίκης, την ύπαρξη του οποίου πληροφορούμαστε από βιβλιογραφικές πηγές, καθώς ο ίδιος δεν σώζεται.

Από τους κοινοτικούς κανονισμούς που έχουν διασωθεί προηγείται ο Κανονισμός της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας Βοδενών, ο οποίος συντάχθηκε το έτος 1885, ενώ ακολουθούν η Θεσσαλονίκη (1886) και η Βέροια (1892).

Όσον αφορά την Κοινότητα Βεροίας, ο Κανονισμός του 1892 είναι ο πρώτος ολοκληρωμένος κοινοτικός κανονισμός βάσει του οποίου διοικείται η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Βεροίας, ενώ πληροφορίες επιβεβαιώνουν την ύπαρξη και άλλου κανονισμού, αρκετά πρωϊότερου, αποτελούμενου από ορισμένα άρθρα βάσει των οποίων οριζόνταν η λειτουργία της κοινότητας.

Τον κανονισμό του 1892 ακολούθησε αυτός του 1903 και αυτόν ο τελευταίος κανονισμός της κοινότητας του 1912.

Οι κανονισμοί περιλάμβαναν τον τρόπο οργάνωσης της κοινότητας, τα όργανα διοίκησής, καθώς επίσης και τον τρόπο διοίκησής της. Τα όργανα διοίκησης της κοινότητας εκλέγονταν από το ορισμένο από τον κανονισμό εκλεκτορικό σώμα, ενώ η όλη διαδικασία εκλογής προβλέπονταν από τον κανονισμό και συντονίζονταν από τη Μητρόπολη.

Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιάσουμε το εκλογικό σύστημα που ίσχυε στην κοινότητα Βεροίας με βάση τους τρεις ψηφισμένους κανονισμούς του 1892, επί Μητροπολίτη Κοσμά Ευμορφόπουλου, του 1903, επί Μητροπολίτη Κωνσταντίου Ισαακίδη και του 1912, επί Μητροπολίτη Καλλίνικου Δελιγκάνη. Επίσης θα παρουσιαστούν παραδείγματα εκλογής οργάνων διοίκησης της κοινότητας με βάση το Αρχείο της Ι.Μ.Β.Ν.Κ.

Αναστασία Γ. Ταναμπάση
Υπ. Δρ. Ιστορίας

«ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1892-1911».

Η παρούσα εισήγηση είναι βασισμένη σε αρχειακό υλικό της Μητρόπολης Βέροιας, Νάουσας και Καμπανίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πρακτικά Εφορείας των Εκπαιδευτικών Καταστημάτων Βέροιας 1892 - 10.12.1911». Θα επιχειρηθεί η σκιαγράφηση των σχέσεων της Μητρόπολης με τη σχολική Εφορεία Βέροιας. Σχέσεις συνεργασίας, αλληλοϋποστήριξης, εμπιστοσύνης αλλά και σχέσεις διαμαρτυρίας, αποδοκιμασίας, οξύτητας.

Πολύ πριν τη σύνταξη των «Γενικών Κανονισμών περί διεύθυνσής των Εκκλησιαστικών και Εθνικών πραγμάτων υπό τον Οικουμενικόν Θρόνον διατελούντων Ορθοδόξων Χριστιανών, υπηκόων της Α. Μεγαλειότητος του Σουλτάνου», λειτουργούσαν σχολικές εφορείες. Είναι δυνατό να επικαλεστεί κανείς το Πρακτικό ιδρύσεως του Αλληλοδιδασκτικού σχολείου του έτους 1849. Ωστόσο, η σαφής οριοθέτηση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων των Εφόρων υλοποιήθηκε μετά τη σύνταξη των κοινοτικών Κανονισμών, που αποτέλεσαν και το «Σύνταγμα» της ορθόδοξης κοινότητας. Με βάση τους Κανονισμούς, η εποπτεία

και διοίκηση των σχολείων ανατίθετο στις σχολικές εφορείες, που αποτελούνταν από 3 μέλη (κανονισμός του 1892) ή 4 μέλη (κανονισμός του 1903). Προεδρεύων ήταν πάντα ο Μητροπολίτης ή κάποιος εκπρόσωπός του στην περίπτωση απουσίας του. Όπως είναι φυσικό, ο διττός του ρόλος ως θρησκευτικού ηγέτη και ως προέδρου της σχολικής Εφορείας και κατ' επέκταση η συγκέντρωση εξουσιών, που ο εκάστοτε Μητροπολίτης επιζητούσε, ήταν συχνά η αιτία για την όξυνση των μεταξύ τους σχέσεων.

Στην εισήγηση θα παρατεθούν τόσο παραδείγματα ομαλής συνεργασίας όσο και περιπτώσεις όξυνσης των σχέσεων, που κατέληγαν στις παραιτήσεις κάποιων μελών της σχολικής Εφορείας ή στις αποχωρήσεις του Μητροπολίτη από τις συνεδριάσεις.

Αρίστη Κουκουρίκου
Εκπαιδευτικός

«ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΑ ΣΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (1890 – 1899)».

Ο θεσμός της προίκας αποτελούσε τη σημαντικότερη γαμήλια παροχή από την αρχαιότητα μέχρι και τη δεκαετία του 1980, οπότε και καταργήθηκε με το νόμο 1329/1983. Ο γάμος δημιουργούσε από την πλευρά της γυναίκας την υποχρέωση να συνεισφέρει στα βάρη της εν δυνάμει οικογένειας με περιουσιακές παροχές, οι οποίες συμφωνούνταν μεταξύ των δύο πλευρών και καταγράφονταν σε επίσημα έγγραφα, τα γνωστά σε όλους μας προικοσύμφωνα ή γαμήλια συμβόλαια.

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο έρευνας τις γαμήλιες παροχές που καταγράφονται σε προικοσύμφωνα σε ανέκδοτους κώδικες της Ιεράς Μητρόπολης Βέροιας και αφορούν τα έτη 1890 έως 1899. Η μελέτη του υλικού αυτού περιλαμβάνει τη διερεύνηση της τυπικής μορφής του προικοσυμφώνου και της συνακόλουθης νομικής ισχύος του ως εγγράφου, καθώς και του περιεχομένου του.

Ελένη Σταματιάδου
Μετ. Φοιτ. Ιστορίας Α.Π.Θ.

«ΤΟ ΑΝΤΙΦΕΓΓΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΡΟΥΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1892-1906, ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ».

Η παρούσα ανακοίνωση θίγει το θέμα των ελληνορουμανικών σχέσεων και τον τρόπο που αυτές επηρέασαν την κατάσταση στη Βέροια και την περιοχή της. Η ρουμανική διείσδυση στη Μακεδονία έγινε στο πλαίσιο του λεγόμενου Κουτσοβλαχικού ζητήματος και έχει τις απαρχές της στην περίοδο μετά το Συνέδριο του Βερολίνου. Μέσω της προπαγάνδας η Ρουμανία επιχείρησε να εξαλείψει την ελληνική συνείδηση των Βλάχων της περιοχής. Η ανακοίνωση βασίζεται σε πρωτογενές αρχειακό υλικό από το αρχείο του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, συγκεκριμένα από το αρχείο Ευάγγελου Κωφού, καθώς επίσης και στον Τύπο της εποχής.

Βασίλειος Δημητριάδης
Ιστορικός Ερευνητής

«ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ»

Στην ανακοίνωση επιχειρείται η σκιαγράφηση της εξέλιξης του Μακεδονικού Αγώνα στη Βέροια και την περιοχή της, όπως προκύπτει μέσα από το αρχείο του υπουργείου Εξωτερικών, τις εκθέσεις των Μητροπόλεων, τα απομνημονεύματα των Μακεδονομάχων και τις βουλγαρικές πηγές της περιόδου.

Αλέξανδρος Τρομπούκης
Υποστράτηγος ε.α.

«Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1907 – 1908».

Η Ρουμανική προπαγάνδα εμφανίστηκε κατ' αρχάς στο

διαμέρισμα της Βέροιας κατά το 1870 και μετά, με διάφορες διακυμάνσεις, πέτυχε κατά το 1904 να παρασύρει 1000 περίπου οικογένειες σ' ολόκληρη την περιοχή. Η εμφάνιση όμως από το 1905 των Ελληνικών σωμάτων Μακεδονομάχων, στην περιοχή αυτή υπήρξε ιδιαίτερα ισχυρή, με αποτέλεσμα την επάνοδο στον Ελληνισμό 400 οικογενειών. Η επιτυχία αυτή, αντί να αποθαρρύνει, αποθάρσυνε ακόμη περισσότερο τους εξαγορασθέντες, με χρήματα, πράκτορες της ρουμανικής προπαγάνδας και τους κατέστησε περισσότερο δραστήριους. Όλοι τους όμως αντιμετωπίστηκαν συστηματικά και εξουδετερώθηκαν. Τα κουτσοβλαχικά κέντρα Άνω και Κάτω Σελίου (Βερμίου), όπως και του Ξηρολίβαδου μεταστράφηκαν και επανήλθαν εξ ολοκλήρου στον Ελληνισμό και σταδιακά η ρουμανική προπαγάνδα έφθινε στην περιοχή αυτή.

Προς αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής το Προξενείο Θεσσαλονίκης διέταξε τον Λοχαγό Δουμπιώτη Νικόλαο να εντείνει την καταδίωξη των συμμοριών. Ο Δουμπιώτης ενήργησε δραστήρια και κατόρθωσε με τα τμήματά του να περιορίσει την ρουμανική δραστηριότητα. Αξιοσημείωτη επιτυχία αποτέλεσε η εξόντωση του βοεβόδα Κασάπτσε, αρχηγού των μικροσυμμοριών της ρουμανικής κίνησης. Με την επιτυχία αυτή ενισχύθηκε σε μεγάλο βαθμό το Ελληνικό γόητρο.

Παράλληλα το Προξενείο Θεσσαλονίκης συγκρότησε στην Αθήνα ειδικό σώμα, για να δράσει κατά τον χειμώνα στον πεδινό χώρο της περιοχής Βέροιας. Το σώμα αυτό είχε δύναμη 18 άνδρες και τέθηκε υπό τις διαταγές του Επιλοχία Πυροβολικού Σταυρόπουλου Βασιλείου (Κόρακα) έφθασε στην περιοχή της Βέροιας στα τέλη Σεπτεμβρίου 1907. Εκεί συνενώθηκε με άλλο σώμα, το οποίο είχε συγκροτηθεί στη Βέροια για τον ίδιο σκοπό, υπό τον οπλαρχηγό Τάσο Κουκοτέγο.

Έδρασε από τον Ιανουάριο του 1908 και πέτυχε να την ελέγχει πλήρως, καθόσον εξουδετέρωσε την ρουμανική κίνηση. Στις αρχές Μαΐου 1908 το σώμα Σταυρόπουλου κατευθύνθηκε στο Βέρμιο, όπου συναντήθηκε με το σώμα Τσίπουρα. Στην περιοχή του Βερμίου τα δύο σώματα ενήργησαν από κοινού επιχειρήσεις καθ' όλη τη διάρκεια του Μαΐου και στις αρχές του Ιουνίου το σώμα Σταυρόπουλου επέστρεψε στη λίμνη των Γιαννιτσών. Μετά από λίγο όμως οι Τούρκοι άρχισαν και πάλι να ερευνούν την λίμνη με ισχυρές δυνάμεις και εξαναγκάστηκε να φύγει από τη λίμνη. Στη συνέχεια πέρασε τον Αλιάκμονα και κατευθύνθηκε στην περιοχή του Ολύμπου. Εκεί τον βρήκε η Νεοτουρκική επανάσταση.

Δημήτριος Ιορδ. Καρασάββας
Δημοσιογράφος - Ερευνητής

«Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ Δ. ΒΙΚΕΛΑ ΣΤΗΝ ΒΕΡΟΙΑ, ΤΟ 1901»

Στο Α' Παράρτημα, του αυτοβιογραφικού έργου του «Η Ζωή μου», ο Δημήτριος Βικέλας (1835-1908), περιγράφει την μοναδική επίσκεψή του στην Βέροια, τον Σεπτέμβριο του 1901. Σ' αυτήν την σύντομη περιγραφή, ο Δ. Βικέλας, αναφέρεται στην συγγένειά του με τον Μητροπολίτη Κωστάντιο Ισαακίδη, στο «Μπικελάδικο», την πατρογονική οικία, στα αφιερώματα της οικογένειας σε τοπικούς ναούς και στην σχέση ενός προγόνου του με τον Γάλλο Πρόξενο (1763), Μ.Ε. Κουζινιέρυ. Με βάση τα όσα αναφέρει, ο Δ. Βικέλας, επιχειρείται μία σε βάθος ανασκόπηση τους, ενώ παράλληλα γίνεται προσπάθεια τα περιγράφει η (υπό οθωμανική κυριαρχία) Βέροια, στο ξεκίνημα του 20^{ου} αιώνα. Η επιχειρούμενη έρευνα προσπαθεί να απαντήσει σε μία σειρά ερωτημάτων, όπως : με τι μέσον ταξίδεψε στην Βέροια ο Δ. Βικέλας, τι είχε την ευκαιρία να παρατηρήσει κατά την εισόδό του σ' αυτήν, ποια διαδρομή ακολούθησε, πως ήταν το τότε Επισκοπικό Μέγαρο όπου φιλοξενήθηκε, είχε επαφές με κάποιους εκ των προχούντων, να γνώριζαν οι Βερροιείς της εποχής το εύρος της διεθνούς προσωπικότητας του υψηλού επισκέπτη τους, διατηρήθηκε κάποια επαφή με την πόλη και τους ανθρώπους της μετά την αναχώρησή του; Τι τέλος πάντων, ήταν αυτό το ταξίδι για τον Δ. Βικέλα, να ήταν ένα «τάμα»; Η έρευνα επίσης, δεν θα μπορούσε να αγνοήσει, την έστω επιγραμματική αναφορά στην Ζωή και το Έργο του Λόγιου των

Εμπόρων, παρουσιάζοντας συνοπτικά τα όσα σηματοδοτούν την ενδιαφέρουσα ζωή του Δ. Βικέλα, πριν και μετά το 1901.

Χρυσοβαλάντης Ιωαννίδης
Φιλολόγος - Mr. Θεολογίας

«Ο ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1854-1929) - Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ»

Ο μελοποιός και πρωτοψάλτης Χαράλαμπος Παπανικολάου έζησε από το 1854 μέχρι το 1929 και υπήρξε μία απ' τις σημαντικότερες μορφές του καιρού του στον χώρο της εκκλησιαστικής μελοποιίας και ψαλτικής τέχνης. Προερχόμενος από την πόλη της Καβάλας συνδέεται με την Βέροια την περίοδο 1892-1900 κατά την οποία υπηρετεί το δεξιό αναλόγιο του Μητροπολιτικού ναού της, κατόπιν προσκλήσεως του τότε Μητροπολίτη Βεροίας Κοσμά του Ευμορφόπουλου.

Γεννήθηκε το 1854 στην Μουσθένη Καβάλας όπου και διδάχθηκε τα πρώτα του γράμματα. Ιεροψάλτης ανέλαβε σε μικρή ηλικία στην εκκλησία του χωριού του, ενώ μόλις έγινε είκοσι ετών προσελήφθη ως αριστερός ψάλτης στον Ιερό Ναό Αγίου Ιωάννου Καβάλας. Στον ναό αυτό υπηρέτησε ως Λαμπαδάριος και Πρωτοψάλτης συνολικά επί 18 χρόνια.

Ωριμος πιά και διακεκριμένος μουσικός και δάσκαλος ο Χ. Παπανικολάου αφήνει το 1892 την Καβάλα και μεταβαίνει στην Βέροια, όπου και σχετίζεται στενά με τον Βεροίας Κοσμά, στον οποίο και είναι αφιερωμένο το βιβλίο «Ανθοδέσμη εκκλησιαστικής μουσικής» που εξέδωσε αργότερα, και στο οποίο ο Κοσμάς παρουσιάζεται ως αείμνηστος διδάσκαλός του. Ο Χαράλαμπος Παπανικολάου, παράλληλα με την θέση του δεξιού ιεροψάλτου, υπηρέτησε και ως μουσικοδιδασκάλος στο τότε ημιγυμνάσιο της Ελληνικής Κοινότητας Βεροίας απ' το 1895 μέχρι και το 1900.

Από τη Βέροια ο Παπανικολάου αποχωρεί περίπου το 1900 με προορισμό και πάλι την Καβάλα, όπου και αναλαμβάνει το δεξιό αναλόγιο του ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στην σημερινή χερσόνησο της Παναγίας. Την εποχή αυτή ο Παπανικολάου βρίσκεται στο απόγειο της ψαλτικής του καταξίωσης, μιάς και το μεγαλύτερο μέρος των Χριστιανών της πόλης συνέρρεε στον ναό αυτόν για να τον ακούσει. Με την ιδιότητα του Πρωτοψάλτη Παναγίας εκδίδει το 1905 και το μουσικό του πόνημα με τον τίτλο «Ανθοδέσμη Εκκλησιαστικής μουσικής», το οποίο περικλείει το σύνολο σχεδόν των προσωπικών του μελοποιήσεων, καθώς και μερικές άλλων δασκάλων, οι περισσότερες επεξεργασμένες απ' τον ίδιο.

Το έτος 1915 φεύγει για δεύτερη φορά απ' την Καβάλα και πάει στην Καρδίτσα, όπου και αναλαμβάνει την πρωτοψαλτία του εκεί Μητροπολιτικού ναού. Στην θεσσαλική πόλη διέμεινε για όλο το διάστημα της βουλγαρικής κατοχής μέχρι το 1918, οπότε και επιστρέφει και παραμένει στην Καβάλα μέχρι την χρονιά του θανάτου του (1929). Τέλος υπάρχει και η πληροφορία απ' τον Γ. Κονδυλίδη ότι ο Παπανικολάου έψαλλε και στον νεόδμητο τότε Ναό του Αποστόλου Παύλου, σημερινό Καθεδρικό ναό της Καβάλας, η οποία μένει να επιβεβαιωθεί απ' την περαιτέρω έρευνα, καθώς και το ακριβές διάστημα που συνέβη αυτό.

Πέρα από τις μελοποιήσεις που απαρτίζουν το προαναφερθέν μοναδικό του δημοσιευμένο μουσικό βιβλίο «Ανθοδέσμη Εκκλησιαστικής μουσικής» έχουν προκύψει από την έρευνα και κάποια ανέκδοτα μέλη τα οποία έχουν συντεθεί μεταξύ των ετών 1895-1900, δηλαδή το διάστημα που ο Χ. Παπανικολάου υπηρέτούσε στην Μητρόπολη

Ιωάννης Μπέτσας - Ολυμπία Μπέτσα
Λέκτ. Π.Δ.Μ. - Φιλολόγος

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1890-1910.

Με την παρούσα μελέτη μας επιχειρούμε την καταγραφή και αποτύπωση της εκπαίδευσης της ελληνορθόδοξης κοινότητας της Βέροιας κατά την περίοδο 1890-1910. Με βάση το υλικό που αξιοποιούμε, της μητρόπολης Βεροίας, της σχολικής εφορείας, της κοινότητας και του ελληνικού υπουργείου των

εξωτερικών, κινούμαστε στην ανάλυσή μας σε δύο πεδία, αυτά της εκπαιδευτικής πολιτικής και της παιδαγωγικής. Στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής διερευνούμε τις συνέργειες που δημιουργήθηκαν και τις προτεραιότητες που τέθηκαν ως προς τη διοίκηση και τη χρηματοδότηση των σχολείων της κοινότητας. Στο πεδίο της παιδαγωγικής εξετάζουμε τα δομικά και λειτουργικά στοιχεία του σχολικού δικτύου και την ανταπόκρισή τους στα νεωτεριστικά κελύσματα της εποχής.

Κωνσταντίνος Φωτιάδης,
Καθηγητής Πανεπιστημίου Δυτ. Μακεδονίας
Σοφία Ηλιάδου -Τάχου,
Αναπλ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Δυτ. Μακεδονίας
Αναστασία Ταναμπάση
Υπ. Δρ. Ιστορίας

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ & ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ
ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1892-1911»

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση των στοιχείων που αφορούν τους εκπαιδευτικούς και το μαθητικό δυναμικό των σχολείων της Βέροιας των ετών 1892-1911, όπως αυτά σημειώνονται στα πρακτικά της σχολικής Εφορείας της Βέροιας.

Τα ζητήματα που απασχόλησαν ιδιαίτερα τη σχολική Εφορεία ως προς το εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολείων αφορούσαν τα προσόντα, τη μισθοδοσία, τις προσλήψεις, απολύσεις και παραιτήσεις των εκπαιδευτικών ή των βοηθών τους, καθώς και τις διαδικασίες αξιολόγησης του εκπαιδευτικού προσωπικού. Αντίστοιχα, στα πρακτικά παρατίθενται πληροφορίες για τις εγγραφές, την αξιολόγηση των μαθητών και του εκπαιδευτικού έργου γενικότερα, την επιβολή ποινών σε μαθητές, διάφορες αιτήσεις τους καθώς και μια περίπτωση θανάτου μαθήτριας.

Για την επεξεργασία των πρακτικών χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου και ορίσθηκαν ως υπό διερεύνηση περιοχές τα πρακτικά των συνεδριών της σχολικής εφορείας της Βέροιας.

Αικατερίνη Παπαγεωργίου
Εκπαιδευτικός

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19^{ου} ΚΑΙ ΣΤΙΣ
ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ.

Οι μελέτες για την εκπαίδευση στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα εστιάζονται κυρίως στην εκπαίδευση του ελεύθερου ελληνικού κράτους, ενώ περιορίζονται σε αριθμό οι μελέτες για την εκπαιδευτική δραστηριότητα του ελληνισμού της Μακεδονίας, η οποία είναι εξίσου σημαντική για τον προσδιορισμό των τάσεων και των κατευθύνσεων της εθνικής παιδείας των ελληνοπαίδων.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα γλωσσικά εγχειρίδια που χρησιμοποιήθηκαν στην «κοινοτική εκπαίδευση» της Βέροιας, πριν αυτή υποκατασταθεί από την κρατική εκπαίδευση του Ελληνικού Βασιλείου. Τα σχολικά εγχειρίδια αξιολογούνται με γνώμονα τις ιδεολογικές επιλογές του περάσματος από ένα σχολείο στοιχειώδους αλληλοδιδασκτικής εκπαίδευσης στο συνδιδασκτικό εξατάξιο σχολείο και από τον εκπολιτιστικό προορισμό της κλασικής παιδείας, μέσα από τα αναγνωσματάκια των Μάνου & Στερεού, Κούσκουρα & Κιάντου, Αποστολίδου που προωθούσε το Πατριαρχείο, στην ανάγκη ερβατιανού εκσυγχρονισμού της ύλης, του προσηλυτισμού στην εθνική ιδέα, μέσα από τα αναγνωσματάκια του Παπαμάρκου που προωθούσε το ελληνικό κράτος.

Αρχεία που χρησιμοποιήθηκαν: 1. Βιβλίων περιέχον την ύλην των κατ'έτος εν τη ελληνική αστική σχολή διδασκομένων μαθημάτων. Εν Βεροία τη 25^η Ιουνίου 1887 (ΓΑΚ Βέροιας).

2. Βιβλίων περιέχον την ύλην των κατ'έτος εν τη Αστική Σχολή διδασκομένων μαθημάτων. Εν Βεροία τη 1^η Ιουνίου 1899 (ΓΑΚ Βέροιας).

3. Κώδιξ υπ. αριθμ. 20. Περιέχει 70 σελίδες αλληλογραφίας του Μητροπολίτου Βεροίας-Ναούσης Κωνσταντίου και Πρακτικά της Αντιπροσωπείας της Ελληνικής Κοινότητος (Ιερά Μητρόπολη Βεροίας).

4. Αναγνωσματάκια (Μουσείο Εκπαίδευσης Βέροιας και Ιδιωτική Συλλογή Μ. Καρακωστή).

Γηδάς: Νεότερες πληροφορίες για την ίδρυση του οικισμού

Των

δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, μέλους Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.
Αντώνιου Β. Γκαλίτσου, αν. μέλους Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Είναι πράγματι συγκλονιστική η διαπίστωση
ότι μια νέα πληροφορία αλλάζει την ιστορία
ενός τόπου και της δίνει νέες διαστάσεις

Γ. Δ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα Α'* (1989)

Α. Οι παλαιότερες απόψεις και πληροφορίες

Είναι γνωστή σε όσους ασχολούνται με την τοπική ιστορία της Ημαθίας η σημαντική προσφορά του κ. Γιάννη Δ. Μοσχόπουλου στη μελέτη της ιστορίας και της λαογραφίας του Ρουμλουκιού. Ο Μοσχόπουλος, δημοσίευσε πριν από μερικές δεκαετίες, στα «Ρουμλουκιώτικα σημειώματά» του, ορισμένες αξιόλογες πληροφορίες σχετικά με το ζήτημα της ίδρυσης – μεταφοράς του οικισμού Γηδάς¹ του Ρουμλουκιού, γύρω από τον ναό του αγίου Αθανασίου (σημερινά νεκροταφεία της Αλεξάνδρειας).

Με βάση τα ιστορικά τεκμήρια εκείνης της περιόδου, η ίδρυση – μεταφορά του οικισμού στην περιοχή του αγίου Αθανασίου τοποθετήθηκε στο β' μισό του 18^{ου} αιώνα, κυρίως μάλιστα στο τελευταίο του τέταρτο. Ο Μοσχόπουλος, βασιζόμενος σε προφορικές διηγήσεις παλαιότερων κατοίκων της περιοχής, αλλά και σε ορισμένες επιγραφικές μαρτυρίες (σε μαρμαρίνους κιονίσκους και σε επιτύμβιους σταυρούς του παλιού οικισμού), θεώρησε ότι οι απαρχές του οικισμού θα πρέπει, μάλλον, να αναζητηθούν στο τελευταίο τέταρτο του 18^{ου} αιώνα.²

Η έλλειψη επαρκών ιστορικών πληροφοριών, με δεδομένο ότι ο οικισμός του Γηδά απουσιάζει από όλες τις γνωστές καταγραφές οικισμών (ελληνικές και οθωμανικές) πριν από το 1770,³ καθιστούσε το ζήτημα της ύπαρξής του στη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα ιδιαίτερα προβληματικό, καθώς οι υπάρχουσες μαρτυρίες συνέκλιναν στην άποψη ότι η ίδρυση – μεταφορά του πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, υπόθεση η οποία (με βάση τα δεδομένα που υπήρχαν μέχρι πρόσφατα στη διάθεση της έρευνας), φαινόταν αρκετά πειστική.

Β. Νέα στοιχεία με βάση τη συλλογή παλαιτύπων ΑΛΕ 01

Σήμερα, με βάση τα νέα δεδομένα που έχουμε στη διάθεσή μας, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η εικόνα για την ίδρυση και τις απαρχές του οικισμού Γηδάς έχει αλλάξει, πλέον, ριζικά. Σε ημερίδα που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2010 στην Αλεξάνδρεια, παρουσιάστηκαν από τους Αθανάσιο Βουδούρη, Εμμανουήλ Ξυνάδα και Στέργιο Λιούλια ορισμένα νέα στοιχεία για την ιστορία της περιοχής, με βάση τη συλλογή παλαιτύπων «ΑΛΕ 01», του ιερού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγίας) Αλεξάνδρειας.⁴

Μεταξύ των νέων στοιχείων που προήλθαν από την καταγραφή και μελέτη του υλικού της συλλογής παρουσιάστηκε και μια ενθύμηση του 1747, γραμμένη από τον ιερομόναχο Γερμανό τον Σιναΐτη, στην οποία γίνεται σαφής αναφορά τόσο

στον οικισμό Γηδάς,⁵ όσο και στον ναό του αγίου Αθανασίου.⁶ Πρόκειται για την πρωιμότερη γραπτή αναφορά (τόσο του οικισμού, όσο και του ναού), γεγονός που μας αναγκάζει να επαναπροσεγγίσουμε την ιστορία της περιοχής σύμφωνα με τα νέα δεδομένα.

Η ενθύμηση, γράφτηκε στις 22 Ιουνίου του 1747, από τον ιερομόναχο Γερμανό τον Σιναΐτη, σε ένα Μηναίο του Μαρτίου της συλλογής παλαιτύπων ΑΛΕ 01,⁷ με μαύρο μελάνι. Χωρίζεται σε τρία βασικά μέρη. Στο πρώτο, ο συντάκτης μας πληροφορεί για τον ιδιοκτήτη – κάτοχο του παλαιτύπου, ο οποίος ήταν ο ναός του αγίου Αθανασίου στον Γηδά. Το δεύτερο μέρος της ενθύμησης αποτελεί «κατάρα», ενάντια σε όσους επιχειρήσουν να κλέψουν ή να αφαιρέσουν και να μεταφέρουν το παλαίτυπο σε άλλη περιοχή.⁸ Στο τρίτο μέρος μας παραδίδεται η ημερομηνία και η χρονολογία γραφής της ενθύμησης (22 Ιουνίου 1747), καθώς και το όνομα του συντάκτη (ιερομόναχος Γερμανός Σιναΐτης). Το κείμενο της ενθύμησης έχει ως εξής:

«† Τῷ παρῶν εἶναι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἰς τὸν γιδάν / καὶ ὅπως τό πάρι νά ἔχει τὴν κατάρα τοῦ ἁγίου: - / αἰψὺ ἰουνήου – 22 / Γερμανὸς ἱερομόναχος / σιναΐτης».

Η αξία της ενθύμησης, με δεδομένη την ένδεια αρχαιακού υλικού που αφορά την επισκοπή της Καμπανίας και την περιοχή του Ρουμλουκιού,⁹ καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς έρχεται να καλύψει, έστω και μερικώς, ένα μεγάλο κενό σχετικά με το ζήτημα της ίδρυσης – μεταφοράς του Γηδά, στην περιοχή του κατεστραμμένου σήμερα ναού του αγίου Αθανασίου.¹⁰

Όπως προαναφέραμε, ο Γ. Μοσχόπουλος σε παλαιότερες μελέτες του, υποστήριξε την άποψη ότι η «ίδρυση» του Γηδά θα έπρεπε να τοποθετηθεί στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Την ίδια περίοδο θεωρεί πιθανό ότι χτίστηκε και ο ναός του αγίου Αθανασίου, βασιζόμενος σε ορισμένες από τις χρονολογίες που προέρχονται κυρίως από αναμνησεις παλαιότερων κατοίκων της περιοχής.¹¹

5 Ο οικισμός αναγράφεται ως «Γιδάς», με «ν» αντί του συνηθέστερου με «η». Εντούτοις, η ορθογραφία της ενθύμησης δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το ζήτημα της παλαιότερης ορθής γραφής του ονόματος, καθώς είναι προβληματική, στο σύνολό της, γενικότερα (βλ. για παράδειγμα «ὅπως» αντί «ὅποιος»).

6 Η ενθύμηση θεωρούμε ότι καταρρίπτει, πλέον, πλήρως παλαιότερες υποθέσεις, σύμφωνα με τις οποίες η ανέγερση του ναού θα μπορούσε να σχετίζεται με το ζήτημα της διέλευσης και του κηρύγματος του αγίου Κοσμά του Αιτωλού στην περιοχή. Επιπλέον, αν και γνωρίζουμε ότι ο άγιος πέρασε (κατά πάσα πιθανότητα) και από την επαρχία της Βέροιας, γύρω στα 1775, η έλλειψη συγκεκριμένων πληροφοριών δεν μας επιτρέπει να είμαστε σίγουροι για τις περιοχές τις οποίες επισκέφτηκε. Η λαϊκή παράδοση διασώζει πληροφορίες για τη διέλευση του αγίου από πολλά χωριά και οικισμούς της επαρχίας, κάτι που θεωρούμε ότι είναι δύσκολο να αποδειχθεί.

7 Αρ. Καταγρ. Βουδούρη – Λιούλια – Ξυνάδα: ΑΛΕ 01 – 01.

8 Σχετικά με το ζήτημα της αναγραφής «κατάρων» σε ενθυμήσεις παλαιτύπων βλ. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, «Οι «κατάρες» των διαθηκών, των επιγραφών, και των ενθυμήσεων παλαιτύπων βιβλίων της επαρχίας Βέροιας κατά την περίοδο της Οθωμανοκρατίας», *Πολιτιστικά Δρώμενα* 43 (Μάρτιος – Μάιος 2007) 24 – 26.

9 Σχετικά με το ζήτημα της ένδειας πληροφοριών ιστορικής πληροφόρησης για την επισκοπή βλ. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, «Η επισκοπή Καμπανίας κατά την περίοδο της προσωρινής υπαγωγής της στη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1876 – 1883)», *Μελετήματα Ημαθίας* 1 (2009) 437 – 439.

10 Πληροφορίες για τον παλαιό ναό του αγίου Αθανασίου βλ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα* τ. Β', ό.π., 53 – 58.

11 Συγκεκριμένα αναφέρονται οι χρονολογίες 1777, 1778, και 1796.

1 Σχετικά με την ορθογραφία του ονόματος του οικισμού (Γηδάς ή Γιδάς) ακολουθούμε την άποψη του Γ. Μοσχόπουλου, σύμφωνα με την οποία η προέλευση του ονόματος του οικισμού πιθανότατα προέρχεται από τη γεωμορφολογία της περιοχής, όπως συμβαίνει άλλωστε και με πολλούς από τους οικισμούς του Ρουμλουκιού και της Καμπανίας. Συνεπώς ακολουθούμε τον τύπο «Γηδάς». Γιάννης Δ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα σημειώματα* 1980 – 1988, τ. Α', Θεσσαλονίκη 1989, 29 – 31.

2 Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα*, τ. Α', ό.π., 32 – 37. Ο ίδιος, *Ρουμλουκιώτικα σημειώματα* 1989 – 1995, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1996, 41 – 52.

3 Βλ. Ελένη Γκαρά, «Η πόλη και η περιοχή της Βέροιας στους Οθωμανικούς χρόνους», *Ημαθίας Μελετήματα*, Βέροια 2007, 53 – 61.

4 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Στέργιος Γ. Λιούλιας, Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, «Όψεις της πνευματικής και κοινωνικής ζωής στο Ρουμλούκι, μέσα από τη συλλογή παλαιτύπων του ιερού μητροπολιτικού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Αλεξάνδρειας», *Ο Θεσμός της Εκκλησίας στο Ρουμλούκι*, Αλεξάνδρεια 2010, 115 – 138, 181 – 199.

Το ζήτημα περιπλέκεται ακόμη περισσότερο, λόγω του γεγονότος ότι η Λέκτορας Βαλκανικής ιστορίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, Ελένη Γκαρά, σε σχετικούς με τον καζά της Βέροιας χάρτες που παραθέτει σε άρθρο της¹², δεν αναφέρει πουθενά τον Γηδά. Έτσι, η παραπάνω ενθύμηση της συλλογής «ΑΛΕ 01» έρχεται να μας δώσει νέα στοιχεία και πληροφορίες, τα οποία θεωρούμε ότι ανατρέπουν, σε μεγάλο βαθμό, τα μέχρι στιγμής δεδομένα.

Με βάση τα νέα στοιχεία, της παραπάνω ενθύμησης, της συλλογής «ΑΛΕ 01», πιστεύουμε ότι ξεκαθαρίζει περισσότερο, πλέον, η εικόνα μας σχετικά με το ζήτημα της μεταφοράς του Γηδά στη θέση γύρω από τα σημερινά νεκροταφεία της Αλεξάνδρειας. Συνεπώς, σήμερα μπορούμε να καθορίσουμε ως σαφέστερο και σταθερότερο *terminus ante quem* για την ίδρυση – μεταφορά του Γηδά (στην παραπάνω θέση), το έτος 1747. Η ύπαρξη, δηλαδή, του οικισμού τουλάχιστον από το πρώτο μισό του 18^{ου} αιώνα, ανοίγει τον δρόμο για περαιτέρω έρευνα του ζητήματος.

Εντούτοις, παρά τα νέα δεδομένα που προκύπτουν με την ενθύμηση του ιερομόναχου Γερμανού, το ζήτημα της μεταφοράς του οικισμού (στην περιοχή του αγίου Αθανασίου) δε φαίνεται να έχει λυθεί εντελώς. Τα νέα στοιχεία που έρχονται στο φως, μέσα από επιτόπιες έρευνες και καταγραφές, μας επιτρέπουν να προσεγγίσουμε το ζήτημα μέσα από μια κάπως ευκρινέστερη οπτική γωνία και να επιχειρήσουμε να δώσουμε απαντήσεις σε ορισμένα αναπάντητα ερωτήματα που σχετίζονται με την πορεία και εξέλιξη του οικισμού.

Γ. Πληροφορίες με βάση επιγραφικό υλικό από επιτύμβιους σταυρούς της περιοχής

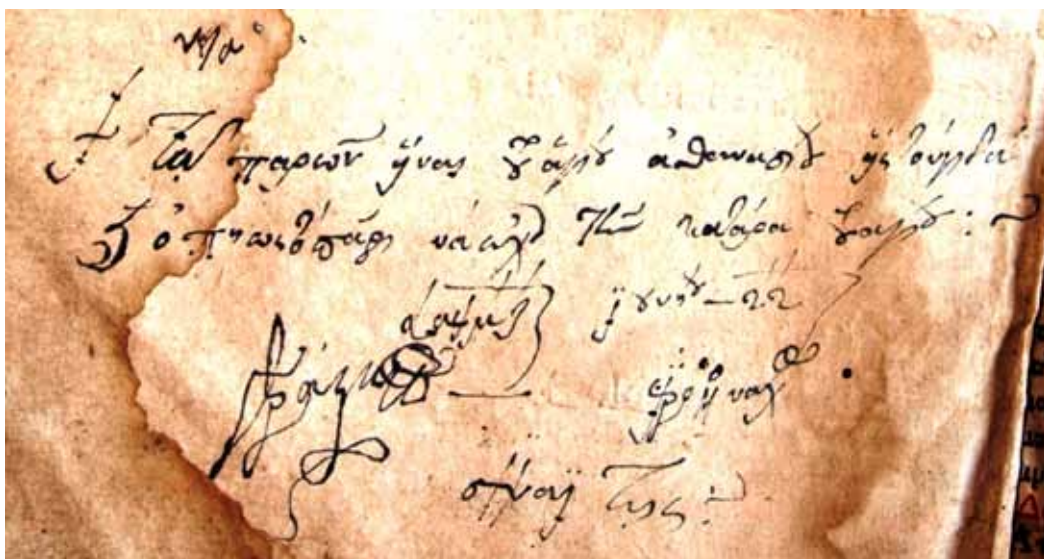
Σε πρόσφατη ανακοίνωση των Αντωνίου Γκαλίτσου και Αθανασίου Βουδούρη, στο Α' Επιστημονικό Συνέδριο για την Ημαθία, Ιστορία – Αρχαιολογία – Τέχνη – Λαογραφία, της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.), με τίτλο «Επιτύμβιοι σταυροί της Οθωμανικής περιόδου στην Ημαθία (18ος – 19ος αι.)», παρουσιάστηκαν νέα στοιχεία, με βάση επιγραφικό υλικό της περιοχής, σύμφωνα με τα οποία, πιθανώς, η ίδρυση – μεταφορά του Γηδά θα μπορούσε να μετατοπιστεί σε ακόμη παλαιότερη περίοδο, δηλαδή στις αρχές, τουλάχιστον, του 18^{ου} αιώνα.

Στον ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Αλεξάνδρεια φυλάσσονται 22 μαρμάρινοι επιτύμβιοι σταυροί, που χρονολογούνται από το πρώτο μισό του 18^{ου} μέχρι και τα τέλη του 19^{ου} αιώνα (1894). Σύμφωνα με την μαρτυρία του π. Ιερόθεου Γκουντρομπή, οι σταυροί αυτοί βρέθηκαν θαμμένοι στον χώρο όπου βρίσκονται σήμερα τα νεκροταφεία της πόλης¹³. Οι σταυροί μετα-

Θεωρούμε πολύ πιθανό κατά την περίοδο αυτή (αρχές τελευταίου τέταρτου του 18^{ου} αι.) να πραγματοποιήθηκαν ορισμένες εργασίες συντήρησης ή ανακαίνισης του ναού, γεγονός που υποδηλώνει παράλληλα και σχετική οικονομική ευημερία των κατοίκων του οικισμού.

12 Ελένη Γκαρά, «Η πόλη και η περιοχή της Βέροιας στους Οθωμανικούς χρόνους», *Ημαθίας Μελετήματα*, Βέροια 2007, 53 – 61. Στις σελίδες 59 – 61 υπάρχουν 3 χάρτες με τον καζά της Βέροιας στις περιόδους 1550, 1650 & 1750 αντίστοιχα, αλλά σε κανέναν δεν αναφέρεται ο οικισμός του Γηδά.

13 Οι σταυροί βρέθηκαν δυτικά της εκκλησίας του αγίου Αθανασίου που βρίσκεται στον χώρο των νεκροταφείων, όταν χρειάστηκε να γίνει αναζωογόνηση του κορεσμένου χώματος. Στην ίδια θέση που βρίσκεται σήμερα ο κοιμητηριακός ναός του αγίου Αθανασίου υπήρχε ο παλιότερος ναός, αφιερωμένος στον ίδιο άγιο, στον οποίο αναφέρεται και η παραπάνω ενθύμηση. Την ύπαρξη σταυρών στον περίβολο της παλιάς εκκλησίας του αγίου Αθανασίου, που υπήρχε στον χώρο των σημερινών νεκροταφείων και κατεδαφίστηκε γύρω στο 1960, αναφέρει και ο Μοσχόπουλος (βλ. Γιάννης Μοσχόπουλος, «Η παλιά εκκλησία του αγίου Αθανασίου Αλεξάνδρειας»,

Ενθύμηση του ιερομόναχου Γερμανού Σιναιΐτη (22 Ιουνίου 1747), σε παλαιύτοπο της συλλογής ΑΛΕ-01 του ιερού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγίας) Αλεξάνδρειας

φέρθηκαν από τον π. Ιερόθεο στον ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου (όπου φυλάσσονται μέχρι σήμερα) και οι περισσότεροι χρονολογούνται στις τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} και τις πρώτες του 19^{ου} αιώνα. Ωστόσο, ξεχωρίζουν δύο, οι οποίοι παρόλο που δεν αναγράφουν χρονολογία, παρουσιάζουν στοιχεία που δείχνουν πως είναι πρωιμότεροι από τους υπόλοιπους. Ο πρώτος από τους δύο αυτούς σταυρούς, που φαίνεται να είναι και ο παλιότερος, έχει σωζόμενες διαστάσεις (λείπει το μεγαλύτερο τμήμα της κάτω κεραίας) 36X38X4 εκ. Η επιγραφή που παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες στην ανάγνωση αναφέρει: «ἀκριλ; | παναγιο[τι]; | & χριστίνας». Ο δεύτερος σώζεται ολόκληρος με διαστάσεις 78X38X3,5 εκ. και επιγραφή: «Θομά | γιάνο | ροσία».

Οι ομοιότητες στον τρόπο που συντάσσονται οι επιγραφές (τρία ονόματα σε ξεχωριστή σειρά το καθένα και η έλλειψη χρονολογίας), καθώς και κάποιες ομοιότητες στον τρόπο χάραξης των γραμμάτων, μας επιτρέπουν να υποθέσουμε πως είναι πιθανόν οι δύο αυτοί σταυροί να δημιουργήθηκαν από το ίδιο εργαστήριο, αλλά ο δεύτερος να είναι τουλάχιστον κατά μία γενιά νεώτερος και να χαράχθηκε από τεχνίτη που διαδέχθηκε τον χαράκτη του πρώτου σταυρού, αφού ίσως πρώτα μαθήτευσε κοντά του.

Έτσι, αν ευσταθεί η υπόθεση πως οι δύο αυτοί σταυροί είναι πρωιμότεροι από αυτούς που χρονολογούνται ασφαλώς στις τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} αι.¹⁴ τότε θα πρέπει να χρονολογήσουμε τον δεύτερο από αυτούς στα μέσα του 18^{ου} αι. και τον πρώτο στις αρχές του ίδιου αιώνα¹⁵. Με βάση λοιπόν όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο οικισμός του Γηδά, χρησιμοποιούσε ως νεκροταφεία τον ίδιο χώρο όπου υπάρχουν και σήμερα τα νεκροταφεία της πόλης και ιδρύθηκε ή μεταφέρθηκε στην σημερινή του θέση τουλάχιστον από τις αρχές του 18^{ου} αι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε καταγραφή οθωμανικού φορολογικού κατάστιχου εμφανίζεται ο οικισμός του Γηδά (Gidahor), ως χωριό που ανήκει στο βακούφι του Γαζή Εβρενός Μπέη και καταβάλλει φόρο 1.900 άσπρα¹⁶. Ο πίνακας των χωριών του βακου-

Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα 1989 – 1995. τ. Β', Θεσσαλονίκη 1996, 55).

14 Με βάση τις επιγραφές που έχουν χρονολογία, ο παλαιότερος σταυρός είναι του 1784.

15 Πρωιμότερη χρονολόγηση του σταυρού αυτού, στο δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα, δεν φαίνεται πιθανή, καθώς το σύνολο των επιγραφών του 17^{ου} αι. είναι γραμμένες σε μεγαλογράμματη γραφή. Ευχαριστούμε τον κ. Γεώργιο Βελένη, ομότιμο καθηγητή στον τομέα Αρχαιολογίας του τμήματος Ιστορίας – Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ., για την πολύτιμη βοήθειά του στην ανάγνωση των επιγραφών, καθώς και για τις γενικότερες, ιδιαίτερα χρήσιμες, υποδείξεις του.

16 Βασίλης Δημητριάδης, «Φορολογικές κατηγορίες των χωριών της Θεσσαλονίκης κατά την τουρκοκρατία», *Μακεδονικά* 20 (1980), 409. Ο φόρος που καταβάλλει ο Γηδάς (1.900 άσπρα) είναι κατά πολύ μεγαλύτερος απ' όλα τα γειτονικά χωριά (Τσινάφορο, Κορυφή,

φίου είναι από καταγραφή του 1771 (1184) συμπληρωμένη από άλλες προγενέστερες¹⁷. Ο Β. Δημητριάδης δεν διευκρινίζει αν η καταγραφή που αφορά τον οικισμό του Γηδά (Gidahor), είναι του 1771 ή προγενέστερη, παρόλο που σε χάρτη που παραθέτει με τα χωριά της Θεσσαλονίκης κατά τον 15^ο – 16^ο αι. περιλαμβάνει και τον Γηδά¹⁸.

Δ. Επιλεγόμενα – Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα νέα ιστορικά και αρχαιολογικά δεδομένα, μπορούμε πλέον να θεωρήσουμε σχεδόν βέβαιη την ύπαρξη οικισμού γύρω από τον σημερινό κοιμητηριακό ναό του αγίου Αθανασίου της Αλεξάνδρειας, ήδη από το πρώτο μισό, τουλάχιστον, του 18^{ου} αιώνα. Την περίοδο αυτή, ο οικισμός μας είναι γνωστός με το όνομα «Γηδάς».

Το γεγονός της απουσίας του οικισμού από καταγραφές παλαιότερες του β' μισού του 18^{ου} αιώνα γεννά ορισμένα επιπλέον ερωτήματα, στα οποία θα επιχειρήσουμε να δώσουμε κάποιες πιθανές απαντήσεις: Όπως έχει ήδη επισημανθεί στο παρελθόν, στην περιοχή του Ρουμλουκιού, κυρίως μεταξύ των περιοχών Νησί – Ρέσιανη (Βρυσάκι) – Καψόχωρα – Γηδάς (Αλεξάνδρεια), εμφανίζονται στοιχεία και πληροφορίες που μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι η περιοχή ανέπτυξε ιδιαίτερες σχέσεις με την μονή της αγίας Αικατερίνης στο Σινά, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να εμφανίζονται στην περιοχή πολλοί Σιναΐτες κληρικοί και μοναχοί. Στα 1747 εμφανίζεται ως σχετιζόμενος με τον ναό του αγίου Αθανασίου του Γηδά ο ιερομόναχος Γερμανός Σιναΐτης, ο οποίος πιθανότατα διετέλεσε υπεύθυνος ή εφημέριος του ναού.¹⁹

Ο συσχετισμός της απουσίας του οικισμού από καταγραφές και φορολογικά κατάστιχα, πριν από το τελευταίο τέταρτο του 18^{ου} αιώνα, σε συνδυασμό με την ύπαρξη Σιναΐτη ιερομόναχου, ως υπεύθυνου του ναού του αγίου Αθανασίου Γηδά, μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι ίσως ο οικισμός να ήταν (αρχικά τουλάχιστον) άμεσα σχετιζόμενος με μοναστηριακή γη, υπαγόμενη, ίσως, σε φορολογικές απαλλαγές ως βακουφική. Θα μπορούσαμε, δηλαδή, να υποθέσουμε ότι ο οικισμός του Γηδά αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε γύρω από τον ναό του αγίου Αθανασίου, ο οποίος θεωρούμε πιθανό να προϋπήρχε στην περιοχή, και οι κάτοικοι να εργάζονταν ως υπηρέτες των μοναστηριακών κτημάτων.

Κλειδί, Νέα Χαλκηδόνα) κάτι που δείχνει ότι ο οικισμός είναι ήδη ο πολυπληθέστερος στην γύρω περιοχή. Ο αμέσως επόμενος σημαντικός οικισμός είναι το Πλατύ, που καταβάλλει φόρο 1.600 άσπρα.

17 Δημητριάδης, “Φορολογικές κατηγορίες”, ό.π., 412.

18 Δημητριάδης, “Φορολογικές κατηγορίες”, ό.π., 393.

19 Σχετικά με το ζήτημα των σχέσεων Σινά – Ρουμλουκιού βλ. Βουδούρης, Λιούλιας, Ξυνάδας, “Όψεις της πνευματικής και κοινωνικής ζωής στο Ρουμλούκι”, ό.π., 121 – 122.

Η παραπάνω υπόθεση θα μπορούσε να αποτελέσει μια πιθανή απάντηση στο γεγονός της απουσίας του οικισμού από φορολογικά κατάστιχα της Οθωμανικής περιόδου, πριν από το β' μισό του 18^{ου} αιώνα. Στη συνέχεια, ίσως κατά την περίοδο της αρχιερατίας του επισκόπου Καμπανίας Θεόφιλου (1749 – 1795), ο οικισμός απέκτησε (σταδιακά) μεγαλύτερη «αυτονομία και ανεξαρτησία», κάτι που ενδεχόμενα σχετίζεται και με την ύφεση των σχέσεων Σινά – Ρουμλουκιού.²⁰

Το γεγονός ότι σε καταγραφή οθωμανικού φορολογικού κατάστιχου του 1771²¹ εμφανίζονται ως υποκείμενοι σε φορολόγηση τόσο ο οικισμός του Γηδά (Gidahor), όσο και οι «μοναχοί του Gidahor», ως ξεχωριστή φορολογική μονάδα, ίσως να οφείλεται στην παραπάνω άποψη, σχετικά με το ζήτημα της αρχικής εξάρτησης και στη συνέχεια «αυτονόμησης» του οικισμού από την μοναστηριακή γη.

Ο καθηγητής Γεώργιος Στογιόγλου επιχειρεί να συσχετίσει τους «μοναχούς του Gidahor» με το μοναστήρι που λειτουργούσε κατά την περίοδο του επισκόπου Θεόφιλου στην Καψόχωρα.²² Εντούτοις, θεωρούμε ότι η σαφής αναφορά του τοπωνυμίου Gidahor (Γηδάς), αντί του επίσης γνωστού κατά την ίδια περίοδο «Καψόχωρα – Καψοχώρι», υποδηλώνει μοναχούς που βρίσκονταν σε άμεση σχέση με την περιοχή του Γηδά. Επιπρόσθετα, θεωρούμε ότι η μετακίνηση του οικισμού από την περιοχή του αγίου Αθανασίου προς την σημερινή του θέση (γύρω από τον ναό της Παναγίας) συνδέεται, κατά πάσα πιθανότητα, με τη σταδιακή «αυτονόμηση» των κατοίκων της περιοχής, σε σχέση με τον ναό του αγίου Αθανασίου, ο οποίος πιστεύουμε ότι είναι περισσότερο πιθανό να σχετίζεται με τους «μοναχούς του Gidahor».²³

Επιτύμβιοι σταυροί από τον ιερό (κοιμητηριακό) ναό αγίου Αθανασίου Αλεξάνδρειας (αρχές 18^{ου} αι.)

20 Βλ. Βουδούρης, Λιούλιας, Ξυνάδας, “Όψεις της πνευματικής και κοινωνικής ζωής στο Ρουμλούκι”, ό.π., 121 – 122.

21 Δημητριάδης, “Φορολογικές κατηγορίες”, ό.π., 409.

22 Γεώργιος Στογιόγλου, *Ιστορία επισκόπων Μακεδονίας. Θεόφιλος Παπαφίλης επίσκοπος Καμπανίας 1749 – 1795*, Θεσσαλονίκη 1992, 68 – 72.

23 Η άποψη περί πιθανής ύπαρξης μοναστηριού στον σημερινό ναό της Παναγίας Αλεξάνδρειας, με βάση το γεγονός ότι η περιοχή ανατολικά του ναού ονομάζεται «κελιά», θεωρούμε ότι δεν μπορεί να αποδειχθεί. Εξάλλου η ύπαρξη κελιών γύρω από ενοριακούς ναούς υπήρξε ιδιαίτερα σύννηθες φαινόμενο της Οθωμανικής περιόδου.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Επιμέλεια: Αναστασία Ταναμπάση

δ. Αθανασίος Βουδούρης

Ο ΒΕΡΟΙΩΤΗΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΗΣ

ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ (1862 – 1869)

Το βιβλίο του δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, με τίτλο «Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 – 1869)» κυκλοφόρησε από την Ε.Μ.Ι.Π.Η., τον Ιούλιο του 2011, στην εκδοτική σειρά «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας». Το έργο περιλαμβάνει 260 σελίδες και πραγματεύεται ζητήματα της ζωής και δράσης του μεγάλου ευεργέτη της Βέροιας και της μονής Κωνσταμονίτου του Αγίου Όρους, ιερομόναχου Μελετίου. Περιλαμβάνει αρχειακό υλικό, σχεδιαγράμματα, πίνακες, ευρετήρια και εικόνες.

Ειδικότερα, το βιβλίο αποτελείται από δύο ανισοσκελή μέρη, ενώ στο Παράρτημα αναδημοσιεύεται το έργο του ιερομόναχου Μελετίου σχετικά με την περιοδεία του στη Ρωσία. Το πρώτο μέρος υποδιαιρείται σε τρεις ξεχωριστές ενότητες. Στην πρώτη, επιχειρείται η παρουσίαση και αξιολόγηση των πληροφοριών που συνδέονται με τα πρώτα χρόνια του Μελετίου στη Βέροια, καθώς και με ζητήματα που αφορούν την προσωπική και οικογενειακή του κατάσταση. Γίνεται, επίσης, προσπάθεια για έλεγχο και επαναπροσέγγιση των πηγών και πληροφοριών που σχετίζονται με το βίο και τη δράση του ιερομόναχου, καθώς και ορισμένων μελών της οικογένειάς του.

Στη δεύτερη ενότητα αυτού του μέρους διερευνώνται ζητήματα που σχετίζονται με τη μετάβαση του Μελετίου στο Άγιο Όρος (στη μονή Κωνσταμονίτου), καθώς και με τη γενικότερη δράση του μέσα και έξω από τη μονή του. Επισημαίνονται οι σημαντικότερες πτυχές του ταξιδιού του στη Ρωσία και επιχειρείται μια σύντομη συστηματοποίηση του οκτάχρονου ταξιδιού του. Συγχρόνως, παρουσιάζονται πληροφορίες που σχετίζονται με την προσφορά του Μελετίου στη μονή (κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη του ταξιδιού του) και την αξιοποίηση των χρημάτων που ο ιερομόναχος κατόρθωσε να συγκεντρώσει κατά την πολύχρονη περιοδεία του.

Στην τρίτη ενότητα του πρώτου μέρους ο συγγραφέας ασχολείται με τη δράση και την προσφορά του Μελετίου στη γενέτειρά του, τη Βέροια. Εξετάζονται στοιχεία που σχετίζονται με την ίδρυση και ενίσχυση του «Μελετίου Παρθενωγείου» της Βέροιας και διερευνώνται ορισμένα ζητήματα που σχετίζονται με τη γενικότερη ιστορία του. Επιχειρείται, ακόμη, μια επαναπροσέγγιση της άποψης σχετικά με τη δωρεά ορισμένων βιβλίων από τον Μελέτιο προς τα σχολεία της Βέροιας, μερικά από τα οποία θεωρείται ότι σώζονται μέχρι και σήμερα στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βέροιας.

Στο δεύτερο μέρος καταγράφονται οι πηγές και το αρχειακό υλικό στο οποίο κυρίως στηρίχθηκε η μελέτη. Παρουσιάζονται ορισμένα ιστορικά ντοκουμέντα, αρχειακό και επιγραφικό υλικό, καθώς και εικόνες σχετικές με τη ζωή και τη δράση του ιερομόναχου και άλλων μελών του στενού συγγενικού και μοναχικού περιβάλλοντός του. Πρόκειται για ιστορικά τεκμήρια προερχόμενα από το Αρχείο της μονής Κωνσταμονίτου Αγίου Όρους, από αρχεία και ιδιωτικές συλλογές της Βέροιας, από τη συλλογή παλαιτύπων βιβλίων της Δ. Κ. Βιβλιοθήκης της Βέροιας, καθώς και επιγραφικό υλικό από το Άγιο Όρος και τη Βέροια, που σχετίζεται με τη ζωή και τη δράση του ιερομόναχου. Ο συγγραφέας, παράλληλα, επιχειρεί να παρουσιάσει το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειάς του Μελετίου, με σκοπό να τεθούν οι βάσεις για περαιτέρω ενίσχυση και μελλοντική βελτίωσή του. Συνάμα, παραθέτει ένα χρονολόγιο με τους βασικούς σταθμούς της ζωής και της δράσης του Μελετίου, προκειμένου να αποδοθεί σχηματικά η

πολυσχιδής δράση και προσφορά του. Τέλος, δημοσιεύονται εικόνες και φωτογραφίες που σχετίζονται με τους τόπους δράσης του, καθώς και με τη γενικότερη πορεία και προσφορά του.

Στο Παράρτημα της μελέτης αναδημοσιεύεται (μέσα από φωτογραφίες) το έργο του ιερομόναχου Μελετίου, με τίτλο «ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ ΕΙΣ ΡΩΣΙΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1862 – 1869», το οποίο εκδόθηκε για πρώτη και μοναδική φορά στην Αθήνα, κατά το έτος 1882. Η επανέκδοση του έργου συνοδεύεται και από ορισμένους πίνακες στους οποίους καταγράφονται, κατά χρονολογική σειρά, οι οικισμοί της περιοδείας του Μελετίου, καθώς και κάποιες επιπρόσθετες πληροφορίες που σχετίζονται με γεωγραφικά, τοπογραφικά, δημογραφικά, προσωπικά, εκπαιδευτικά και εκκλησιαστικά ζητήματα. Η επανέκδοση του έργου, μετά από 130 περίπου χρόνια, σε συνδυασμό με την επεξεργασία του και το συνοδευτικό του υλικό, δίνει πλέον το έναυσμα στους ερευνητές της τοπικής ιστορίας της Βέροιας και της περιοχής της, να αναθεωρήσουν αρκετά από τα σημεία που σχετίζονται με το πρόσωπο και τη δράση του Μελετίου. Επιπρόσθετα, δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης του έργου από ερευνητές της ιστορίας της Ρωσίας, αλλά και γενικότερα από τους ερευνητές του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα, καθώς η μεθοδικότητα και η παρατηρητικότητα του ιερομόναχου είχαν ως αποτέλεσμα να διασωθεί πλήθος πληροφοριών, οι οποίες σχετίζονται με ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων.

Συνοψίζοντας, μέσα από το παρόν πόνημα ο δ. Αθανάσιος Βουδούρης εξάγει νέα συμπεράσματα και συστηματοποιεί τις διαθέσιμες πληροφορίες, που συνδέονται με την δράση και την προσφορά του ιερομόναχου. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση καταλόγου πηγών και βιβλιογραφίας, καθώς και από δύο διαφορετικά ευρετήρια κύριων ονομάτων, καθώς κατά την επανέκδοση του έργου του Μελετίου διατηρήθηκε η αρίθμηση του πρωτότυπου.

ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Επιμέλεια: Ιωάννα Ζιώγα

Τμήμα Λαογραφίας της Κ.Ε.Π.Α

Το τμήμα λαογραφίας της Κοινωφελούς Επιχείρησης Πολλαπλής Ανάπτυξης Δήμου Βέροιας ιδρύθηκε το 1977 και είναι μέλος της C.I.O.F.F. (Διεθνής Οργάνωση Λαϊκής Τέχνης & Παραδοσιακών Χορών). Στους βασικούς στόχους του τμήματος περιλαμβάνονται η ανάδειξη και αξιοποίηση της πλούσιας πολιτιστικής μας κληρονομιάς με στόχο την προβολή του λαϊκού πολιτισμού τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό. Με τη δράση του μετέχει ενεργά στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της Βέροιας και του Ν. Ημαθίας μέσα από ποικίλες δραστηριότητες και εκδηλώσεις.

Διαθέτει **τμήματα υποδομής, εκπροσώπησης και ενηλίκων**. Συγκεκριμένα:

Τα τμήματα υποδομής περιλαμβάνουν:

1. Τμήμα κινητικής αγωγής (για παιδιά ηλικίας 6-9 ετών).
2. Τμήμα αρχαρίων – προπαρασκευής (ηλικίας 9-10 ετών).
3. Τμήμα μεσαίων Ι - παιδικό (ηλικίας 10-12 ετών).
4. Τμήμα μεσαίων ΙΙ - εφηβικό (ηλικίας 12-13 ετών).

Τα τμήματα μεσαίων είναι δύο επιπέδων όπου στο καθένα διδάσκεται καθορισμένη ύλη.

Το τμήμα εκπροσώπησης περιλαμβάνει παιδιά ηλικίας 14 ετών και άνω. Η επιλογή ατόμων γίνεται από τα προηγούμενα τμήματα υποδομής με στόχο την εξειδίκευση (ύψος του χορού).

Τα τμήματα ενηλίκων διακρίνονται σε αρχαρίων, μεσαίων και προχωρημένων.

Το ρεπερτόριο των ομάδων χορού περιλαμβάνει χορούς και τραγούδια από τις περιοχές Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Μ. Ασίας και Νήσων. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους με την υποστήριξη κατάλληλου τεχνολογικού εξοπλισμού. Διδάσκουν πτυχιούχοι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής με ειδικότητα στους παραδοσιακούς χορούς. Διαθέτει μια πλούσια ιματιοθήκη με περισσότερες από 120 αυθεντικές και πιστές αντιγραφές παραδοσιακές ενδυμασίες.

Το τμήμα εκπροσώπησης συμμετέχει κάθε χρόνο σε διεθνή και πανελλήνια φεστιβάλ εκπροσωπώντας τον Δήμο Βέροιας, ενώ παράλληλα παρουσιάζει το έργο του σε εκδηλώσεις εντός της πόλης, που αποτελούν

διοργανώσεις, είτε της Κ.Ε.Π.Α., είτε άλλων φορέων. Σημείο αναφοράς αποτελούν οι ετήσιες, θεματικές παραστάσεις, με πρωτότυπο κάθε φορά περιεχόμενο, στις οποίες συμμετέχουν όλες οι χορευτικές ομάδες.

Στις δραστηριότητες του συμπεριλαμβάνονται επίσης η διοργάνωση ημερίδων παράδοσης και σεμιναρίων παραδοσιακών χορών καθώς και η εμφάνιση του τμήματος με παραδοσιακά όργανα και χορούς σε διάφορες δράσεις που λαμβάνουν χώρα στη πόλη της Βέροιας κατά την διάρκεια των Χριστουγέννων, της Αποκριάς αλλά και του καλοκαιριού με την συμμετοχή του τμήματος στο πλαίσιο των μουσικών εκδηλώσεων της «Εύνης Πόλης».

Τα μαθήματα του τμήματος λαογραφίας ξεκινούν από 1η Οκτωβρίου και ολοκληρώνονται στις 31 Μαΐου.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθύνεστε στη γραμματεία των τμημάτων που λειτουργεί στο Χώρο Τεχνών, Μπιζανίου και Π. Μελά (3ος όροφος). Μέρες και ώρες λειτουργίας της γραμματείας :

Δευτέρα έως Παρασκευή 7.00-15.00.

Δευτέρα έως Παρασκευή 17.30-20.30 και κάθε Σάββατο 8.00-14.00 .

Μπορείτε επίσης να ενημερωθείτε τηλεφωνώντας στα 23310 78100, 78127 ή από την ηλεκτρονική σελίδα της ΚΕΠΑ www.veriaculture.gr.

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. ευχαριστεί τον κ. Αθανάσιο Σταυρίδη, υπεύθυνο του τμήματος Λαογραφίας της ΚΕΠΑ, για την πολύτιμη βοήθεια του και για όλες τις πληροφορίες που μας παρείχε.

«Μελετήματα Ημαθίας»

τόμος 2 (2010)

Κυκλοφόρησε από την Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας ο 2ος τόμος του Επιστημονικού Περιοδικού «Μελετήματα Ημαθίας».

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. αφιερώνει τον τόμο στη μνήμη της λαογράφου **Βούλας Χατζίκου**, εκτιμώντας την προσφορά της στην πρόοδο και ανάπτυξη του πολιτισμού της Ημαθίας.

Στον τόμο παρουσιάζονται δέκα εργασίες – μελέτες οι οποίες αφορούν ζητήματα ιστορίας και αρχαιολογίας της Ημαθίας.

Ειδικότερα, περιλαμβάνονται τα ακόλουθα θέματα:

1) **Αργυρώ Β. Τατάκη**, Η Μέδουσα της Βέροιας. Ερμηνεία από ιστορική άποψη.

2) **Ιωάννης Θ. Γραικός**, Heruli ante portas? Η σωστική ανασκαφή του λαξευτού θαλαμωτού τάφου οικοπέδου ιδιοκτησίας κ. Τούτση στο νότιο νεκροταφείο της αρχαίας Βέροιας και οι ενδείξεις για την καταστροφή των εκτός των τειχών δημοσίων ιδρυμάτων.

3) **Μάγδα Παρχαρίδου – Αναγνώστου**, Τα ψηφιδωτά της Μακεδονίας στη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο (1ος π.Χ. - 3ος αι. μ.Χ.).

4) **Αντώνης Β. Γκαλίτσιος**, Το χειρόγραφο ευαγγελιστάριο KB 10 από τη συλλογή χειρογράφων της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας.

5) **Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας**, Η ψαλτική τέχνη στη Βέροια. Βερωιώτες μελουργοί του 18ου αιώνα.

6) **Αντώνης Αναστασόπουλος**, Κρίση και κρατική παρέμβαση στη Βέροια του τέλους του 18ου αιώνα.

7) **δ. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης**, Η οικογένεια της Χατιτζέ χανούμ και το τσιφλίκι Ράχοβα της Karaferye (19ος αι.).

8) **Παύλος Δ. Πυρινός**, Το Ανώτερο (Γυμνασιακό)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ
(Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Έτος Β΄
Τόμος 2 (2010)

Βέροια 2011

Παρθενναγωγείο Βέροιας (1920 – 1940). Με βάση άγνωστους και ανέκδοτους κώδικες.

9) **π. Τιμόθεος Χαλκιάς**, Η σχέση του μητροπολίτη Βεροίας Πολυκάρπου Σακελλαρόπουλου (1927-1943) με τις οργανώσεις ΕΕΕ και ΕΕ στη Βέροια του Μεσοπολέμου και οι εθνικοσοσιαλιστικές προεκτάσεις κατά την κατοχή – Η αποστολή του Ολύμπου.

10) **ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ. Ευρυδίκη Κεφαλίδου**, Ασώματα. Ένα αρχαϊκό νεκροταφείο στην Ημαθία, Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, 2009.

ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΡΙΑ
ΛΕΚΑΝΙΔΟΥ Γ. ΕΛΕΟΝΩΡΑ

✓ Νοητική Υστέρηση
✓ Σύνδρομο Down
✓ Διαταραχή Εμειματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητα
✓ Αναπτυξιακές Διαταραχές (Αυτισμός, Asperger κ.α.)
✓ Μαθησιακές Δυσκολίες

Κονίτσης 36
1ος όροφος
ΒΕΡΟΙΑ

Τηλ: 23310 62170
Κιν: 6945 108 902
E-mail: lekanidou@gmail.com

ΖΕΡΔΑΛΗΣ
ELECTRONIC CENTER

Κεραίες
Τηλέφωνα
Καλώδια
Λάμπες
Τηλεχειριστήρια
Συναγερμοί

Δορυφορικά συστήματα
Ήχος οπίσθιου & αυτοκινήτου
Ηλεκτρονικά ανταλλακτικά

ΠΙΝΔΟΥ 7 - ΒΕΡΟΙΑ
ΤΗΛ. 23310 - 22214

Βασίλης Κοτίδης
Παιδαγωγός Κυκλοφορίας Πανεπιστημίου Μακεδονίας

ΣΧΟΛΗ ΟΔΗΓΩΝ

ΒΕΡΜΙΟΥ 3 ΒΕΡΟΙΑ
(Γ/Α. Αγ. Αντωνίου)

ΤΗΛ. 23310 21070
ΚΙΝ. 6974 854885

design veria

Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση
Βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά & άλλα έντυπα
(σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή)

Επαγγελματικές κάρτες
Δακτυλογραφήσεις

τηλέφωνο
6942.982.745

e-mail:
designveria@gmail.com